੧ੴ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫ਼ਤਹ ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪਾਰਸ-ਕਲਾ

ਲਿਖਤ :

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ

ੴ ਸਤਿਗੁਰਪ੍ਰਸਾਦਿ॥

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪਾਰਸ-ਕਲਾ

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ
ਮੰਨੈ ਕੀ ਪਉੜੀ ਕਾ ਜਾਦੂ, ਜਪੁ-ਚਮਤਕਾਰ, ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ,
ਪ੍ਰੇਤ-ਉਧਾਰ, ਜਮਾਂ ਤੇ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ

ਲੇਖਕ :
ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਟ੍ਰਸਟ
੨੩-ਜੀ, ਸਰਾਭਾ ਨਗਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ

੧੯੭੬, ੧੯੭੭, ੧੯੭੮, ੧੯੭੯, ੧੯੮੦, ੧੯੮੧, ੧੯੮੪
ਅਠਵੀਂ ਵਾਰ ੧੯੯੯

ਭੇਟਾ : ੩-੦੦

ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ :
ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਟ੍ਰਸਟ
੨੩-ਜੀ, ਸਰਾਭਾ ਨਗਰ, ਲੁਧਿਆਣਾ

ਛਾਪਕ :
ਪ੍ਰਿੰਟਵੈੱਲ, ੧੪੬, ਇੰਡਸਟ੍ਰੀਅਲ ਫ਼ੋਕਲ ਪੁਆਇੰਟ, ਅੰਮ੍ਰਿਤਸਰ

ਮੁੱਢਲੀ ਬੇਨਤੀ

ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਗੁਸਾਈਂ ਦੇ ਪਹਿਲਵਾਨੜੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਜੀਵਨ ਬਤੀਤ ਕੀਤਾ। ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੀ ਅਤੁੱਟ ਕਮਾਈ ਕਰ ਕੇ ਜੀਵਨ-ਮੁਕਤ ਅਵਸਥਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਅਤੇ ਜੀਵਨ-ਪ੍ਰਯੰਤ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦਾ ਢੰਡੋਰਾ ਦੇਣ ਦੇ ਸਫਲ ਆਹਰ ਵਿਚ ਰੁੱਝੇ ਰਹੇ। ਖ਼ਾਲਸਾ-ਰਹਿਤ ਪ੍ਰਤੀ ਆਸ਼ਕੀ ਅਤੇ ਗੁਰੂ-ਹੁਕਮਾਂ ਦੀ ਪਾਲਣਾ ਦਾ ਚਾਅ ਜਿਥੇ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਨੂੰ ਵਿਕਸਤ ਕਰਨ ਵਿਚ ਸਹਾਈ ਹੋਇਆ, ਉਥੇ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਵਿਅਕਤੀਆਂ ਨੂੰ ਵੀ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਜਾਂ ਆਪ ਜੀ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਦੇ ਨੇੜੇ ਹੋਣ ਦਾ ਸੁਭਾਗ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਇਆ, ਉਹਨਾਂ ਅੰਦਰ ਵੀ ਗੁਰਮਤਿ-ਜੀਵਨ ਜੀਊਣ ਦਾ ਚਾਅ ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਠਾਠਾਂ ਮਾਰ ਉਠਿਆ।

(੨) ਮਨੁੱਖੀ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਪਲਟਾ ਕੇਵਲ ਉਸੇ ਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਲਿਆ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਨਿੱਜੀ ਕਮਾਈ ਦੇ ਆਧਾਰ 'ਤੇ ਕੁਝ ਲਿਖਿਆ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਲੇਖਣੀ ਗੁਰਮਤਿ ਉਤੇ ਆਧਾਰਿਤ, ਅਤੇ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਦੁਆਰਾ ਵਾਪਰੇ ਦੈਵੀ-ਚਮਤਕਾਰਾਂ 'ਤੇ ਆਧਾਰਿਤ ਇਕ ਮੌਲਿਕ ਰਚਨਾ ਹੈ। ਆਪ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੇ ਸਮੁੱਚੇ ਜੀਵਨ ਨੂੰ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਭਿਆਸ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ-ਪ੍ਰਚਾਰ ਲਈ ਗੁਰੂ-ਲੇਖੇ ਲਾਇਆ। ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦੀ ਕਮਾਈ ਕਰਦਿਆਂ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਅਤੇ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਨਿਕਟ-ਵਰਤੀ ਕੁਝ ਕੁ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਦੇ ਨਿਰਮਲ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵਚਿਤ੍ਰ ਅਤੇ ਰਹੱਸ-ਮਈ ਘਟਨਾਵਾਂ ਵਰਤੀਆਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਅੰਦਰ ਉਤਸ਼ਾਹ ਪੈਦਾ ਕਰਨ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਅਧੀਨ ਉਲੇਖ ਕੀਤਾ।

(੩) ਉਹਨਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਡੇ ਆਕਾਰ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਵਿਚੋਂ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਦੀ ਸਹੂਲਤ ਲਈ ਕੁਝ ਕੁ ਉਤਸ਼ਾਹ-ਉਪਜਾਊ ਘਟਨਾਵਾਂ ਟ੍ਰੈਕਟ ਰੂਪ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦੇ ਸਿਲਸਿਲੇ ਵਿਚ ਅੱਗੇ *ਪ੍ਰਗਟੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ* ਨਾਮੀ ਟ੍ਰੈਕਟ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ, ਹੁਣ ਇਸ ਲੜੀ ਦਾ ਦੂਜਾ ਟ੍ਰੈਕਟ *ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪਾਰਸ-ਕਲਾ* ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਤ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਲੋੜ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਈ

ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਅੱਜ ਕਲ੍ਹ ਦੇ ਢੁਚਰ-ਬਾਜ਼, ਅਸ਼ਰਧਕ ਅਤੇ ਨਾਸਤਕ ਰੁਚੀ ਰੱਖਣ ਵਾਲੇ ਸੱਜਣ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਕਰਮ-ਕਾਂਡ ਹੀ ਦੱਸਦੇ ਹਨ।

ਇਕ ਸੱਜਣ ਜੀ ਨੇ ਪਿਛੇ ਜਿਹੇ ਇਕ ਟ੍ਰੈਕਟ ਛਾਪਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਹ ਲਿਖਦੇ ਹਨ :

"ਗੁਰਬਾਣੀ ਮੰਤਰ ਰਟਨ ਨਹੀਂ। ਡਾਕਟਰ ਦੇ ਨੁਸਖ਼ੇ ਨੂੰ ਰਟਿਆਂ ਰੋਗ ਦੂਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ ਅਤੇ ਨਾ ਹੀ ਰੇਲ ਦਾ ਟਾਇਮ-ਟੇਬਲ ਕੰਠ ਕਰ ਲੈਣ ਨਾਲ ਮੰਜ਼ਲ 'ਤੇ ਪਹੁੰਚ ਸਕੀਦਾ ਹੈ। ਗਰਾਮੋਫ਼ੋਨ ਉਤੇ ਸਾਲਾਂ ਬੱਧੀ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦੇ ਰੀਕਾਰਡ ਵਜਾਉਣ ਨਾਲ ਉਹ ਵਾਜੇ ਦਾ ਵਾਜਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।"

ਇਹਨਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਨੇ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਨੂੰ ਰੇਲਵੇ ਟਾਈਮ-ਟੇਬਲ ਦੇ ਪਾਠ ਤੁਲ ਦਰਸਾਇਆ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਕਜ-ਫ਼ਹਿਮੀ ਦਾ ਸਬੂਤ ਦਿੱਤਾ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੇਲਵੇ ਟਾਈਮ-ਟੇਬਲ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਨਹੀਂ, ਸਗੋਂ ਰੇਲ-ਗੱਡੀ ਦੀ ਨਿਆਈਂ ਹੈ ਅਤੇ ਪਾਠ ਕਰਨਹਾਰੇ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਨਿਜ-ਘਰ (ਸੱਚ-ਖੰਡ) ਵਿਚ ਪਹੁੰਚਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਤਮੋ-ਗੁਣੀ ਸੰਸਾਰ ਦੇ ਅੰਧਕਾਰ ਵਿਚ ਪ੍ਰਕਾਸ਼-ਰੂਪ ਹੈ। ਇਹ ਤ੍ਰਿਸ਼ਨਾ-ਕੁੱਠੀ ਲੋਕਾਈ ਲਈ ਤਿਖਾ-ਨਿਵਾਰਨੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ-ਬੂੰਦ ਹੈ। ਇਹ ਮਾਇਆ ਦੇ ਪ੍ਰਭਾਵ ਅਧੀਨ ਮੂਰਛਿਤ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਸੰਜੀਵਨੀ ਬੂਟੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੱਬੀ ਰਹਿਮਤ ਹੈ, ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਮਾਤ੍ਰ ਲਈ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਗਟ ਹੋਈ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਇਕ ਪਾਸੇ ਲੋੜਾਂ-ਥੋੜਾਂ ਦੇ ਮਾਰੇ ਹੋਏ ਮਨੁੱਖ ਲਈ ਆਸਾ-ਪੂਰਨੀ ਮਹਾਂ-ਮੰਤ੍ਰ ਹੈ, ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਰੋਗ-ਗ੍ਰਸਤ ਸੰਸਾਰ ਲਈ ਸਰਬ ਰੋਗ-ਨਾਸ਼ਕ ਅਉਸ਼ਧੀ ਹੈ ਅਤੇ ਪ੍ਰਮਾਰਥੀ ਪੱਖ ਵਿਚ ਇਹ ਭਵ-ਸਾਗਰ ਵਿਚ ਬੋਹਿਥਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਉਤੇ ਸਵਾਰ ਹੋਣ ਨਾਲ ਮਨੁੱਖ ਰੱਬੀ ਵਸਲ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ।

(੪) ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਸਾਡੇ ਬਜ਼ੁਰਗਾਂ ਨੇ ਜੋ ਸੁਨਹਿਰੀ ਕਾਰਨਾਮੇ ਕਰ ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਨਾਮ ਪੈਦਾ ਕੀਤਾ, ਉਹ ਸਾਰੇ ਸ਼ਰਧਾ-ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਠਨ-ਪਾਠਨ ਦੀ ਤੁਫ਼ੈਲ ਹੀ ਸਨ। ਅੱਜ ਜੇਕਰ ਪਹਿਲੇ ਵਾਂਗ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪਾਰਸ-ਕਲਾ ਨਹੀਂ ਵਰਤ ਰਹੀ ਤਾਂ ਇਸ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸਾਡੇ ਆਪਣੇ ਵਿਚ ਸ਼ਰਧਾ ਤੇ ਪ੍ਰੇਮ ਦੀ ਘਾਟ ਹੈ। ਅੱਜ ਵੀ ਜਿਥੇ ਜਿਥੇ ਸ਼ਰਧਾ-ਪ੍ਰੇਮ ਨਾਲ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਭਾਵਨਾ ਅਧੀਨ ਨਾਮ-ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਅਥਵਾ ਕੀਰਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਉਥੇ ਗੁਰੂ ਬਾਬੇ ਦੀ ਕਰਾਮਾਤ ਵਰਤਦੀ ਹੈ। ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਅਣਿਆਲੇ ਤੀਰਾਂ ਦੇ ਵਿੰਨ੍ਹੇ ਹੋਏ ਜਗਿਆਸੂ, ਹੋਛੇ ਚਸਕਿਆਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਾਣੀਹਾਰ

ਬਣਾਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ, ਲੱਤ ਮਾਰ ਕੇ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਅਮਿਓ-ਰਸ ਵਿਚ ਅਜਿਹੇ ਨਿਮਗਨ ਹੋ ਜਾਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਗ਼ਲਤਾਨ-ਹਾਲ ਅਤੇ ਵਿਗਾਸ-ਮਈ ਦਸ਼ਾ ਨੂੰ ਪੇਖ ਪੇਖ ਹੋਰ ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਿ ਕਮਾਉਣ ਦਾ ਉਮਾਹ ਉਛਾਲੇ ਮਾਰ ਉਠਦਾ ਹੈ। ਏਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਮ ਬਾਣੀ ਦੇ ਪ੍ਰਚਾਰ ਦਾ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਤੋਰਾ ਤੁਰਦਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਮੇਹਰ ਕਰਨ, ਗੁਰੂ-ਆਸ਼ਕਾਂ ਦਾ ਇਹ ਪ੍ਰੇਮ-ਅਖਾੜਾ ਏਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਚੜ੍ਹਦੀਆਂ ਕਲਾਂ ਵਿਚ ਬਾਣੀ ਦਾ ਅਮਿਓ-ਰਸ ਆਪ ਭੁੰਚਦਾ ਅਤੇ ਹੋਰਨਾਂ ਨੂੰ ਭੁੰਚਾਉਂਦਾ ਹੋਇਆ "ਲੁਡਿ ਲੁਡਿ ਦਰਗਹਿ ਵੰਞੁ"-ਮਈ ਗੁਰੂ ਅਸੀਸ ਦਾ ਪਾਤਰ ਬਣਿਆ ਰਵ੍ਹੇ।

(੫) ਇਸ ਲੜੀ ਦਾ ਅਗਲਾ ਟ੍ਰੈਕਟ ਛੇਤੀ ਹੀ ਸੰਗਤਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਚ ਪੇਸ਼ ਕਰਨ ਦਾ ਯਤਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਇਹਨਾਂ ਟ੍ਰੈਕਟਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਚਾਰ ਹਿਤ ਲਾਗਤ ਤੋਂ ਘਟ ਕੀਮਤ ਉਤੇ, ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਨਾਲ, ਜਗਿਆਸੂਆਂ ਤਕ ਪਹੁੰਚਾਉਣ ਲਈ ਉੱਦਮ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਗੁਰੂ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਕਰਨ!

—ਭਾਈ ਜੋਗਿੰਦਰ ਸਿੰਘ ਤਲਵਾੜਾ

ਤਤਕਰਾ

ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪਾਰਸ-ਕਲਾ

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ
ਮੰਨੈ ਕੀ ਪਉੜੀ ਕਾ ਜਾਦੂ

ਦਾਸ ਨੂੰ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਲੀ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਈ ਇਕ ਗੁਰਮਤਿ ਅਸੂਲਾਂ ਤੇ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦਿਆਂ ਅਕੀਦਿਆਂ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਉੱਤੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਭਰੋਸਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਇਹ ਭੀ ਸੀ ਕਿ "ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ" ਦੇ ਗੁਰਵਾਕ ਅਨੁਸਾਰ ਜਿਤਨੇ ਭੀ ਸਰੀਰਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗ ਹਨ, ਸਭ ਦੀ ਦਾਰੂ-ਔਖਧੀ ਇਕ ਨਾਮ, ਕੇਵਲ ਨਾਮ ਹੈ। ਇਹ ਸਭ ਤੋਂ ਸੱਚੀ ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਔਖਧੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ 'ਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਪਿਤਾ ਹੁਰਾਂ ਨਾਲ ਚਰਚਾ ਹੋ ਪੈਂਦੀ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਨਹੀਂ ਚਾਹੁੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਮੈਂ ਦਵਾਈਆਂ ਆਦਿਕ ਵਲੋਂ ਕਿਸੇ ਬੀਮਾਰੀ ਠੁਮਾਰੀ ਦੇ ਵੇਲੇ ਇਨਕਾਰੀ ਹੋਵਾਂ, ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਬੱਝਦਾ ਸੀ ਕਿ ਸੱਚਮੁੱਚ ਨਾਮ ਵਿਚ ਸਰਬ ਰੋਗਾਂ ਦੇ ਦਾਰੂ ਕਰਨ ਦੀ ਕਲਾ ਹੈ। ਇਹ ਤਾਂ ਉਹ ਮੰਨਦੇ ਸਨ ਕਿ ਨਾਮ ਦਵਾਰਾ ਮਾਨਸਿਕ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਪਰ ਸਰੀਰਕ ਰੋਗਾਂ ਦੀ ਔਖਧੀ ਉਹ ਨਾਮ ਨੂੰ ਨਾ ਹੀ ਸਮਝਦੇ ਤੇ ਨਾ ਹੀ ਮੰਨਦੇ ਸਨ।

ਕੁਦਰਤ ਐਸੀ ਬਣੀ ਕਿ ਉਹ ਇਕ ਵਾਰ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਗਏ। ਬੀਮਾਰ ਭੀ ਐਸੇ ਸਖ਼ਤ ਹੋਏ ਕਿ ਲੁਧਿਆਣੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਲਿਜਾਣਾ ਪਿਆ। ਦਾਸ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਖ਼ਾਤਰ ਨਾਲ ਗਿਆ। ਇਕ ਦੋ ਹੋਰ ਸੇਵਾਦਾਰ ਨੌਕਰ ਭੀ ਸਾਥ ਲੈ ਲਏ। ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਸੰਬੰਧੀ ਪਿੰਡ ਵਿਚੋਂ, ਜੋ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਬੜੇ ਹਿਤੂ ਸਨ; ਉਹ ਭੀ ਸੰਗ ਹੋ ਗਏ। ਹਸਪਤਾਲ ਜਾ ਕੇ ਇਕ ਸਪੈਸ਼ਲ ਕਮਰਾ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤੇ ਦਾਰੂ ਬੂਟੀ ਦਵਾਰਾ ਇਲਾਜ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ। ਮੇਰੀ ਮਨਸ਼ਾ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਇਥੇ

ਲਿਆ ਕੇ ਇਲਾਜ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਪ੍ਰੰਤੂ ਪਿਤਾ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਅਤੇ ਸਰਬ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਦੀ ਪ੍ਰਬਲ ਰਾਇ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਮੇਰੀ ਮਨਸ਼ਾ ਦੀ ਕੀ ਹੈਸੀਅਤ ਸੀ। ਸੇਵਾ ਦਾ ਅਵਸਰ ਹੱਥ ਲੱਗਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਭੀ ਨਾਲ ਹੀ ਤੁਰ ਪਿਆ। ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੁਰੀਂ ਭੀ ਮੈਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਜਾਣ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਖਿੱਚ ਕਰਦੇ ਸਨ। ਇਲਾਜ ਅਰੰਭ ਹੋਏ ਨੂੰ ਹਫ਼ਤਾ ਬੀਤ ਗਿਆ। ਪਰ ਕੁਛ ਭੀ ਆਰਾਮ ਤੇ ਫ਼ਾਇਦਾ ਮਰਜ਼ (ਰੋਗ) ਨੂੰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਹੀ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਮਲੇਰੀਏ ਤਾਪ ਦੀ ਬੀਮਾਰੀ ਬਹੁਤ ਜ਼ੋਰਾਂ 'ਤੇ ਫੈਲੀ ਹੋਈ ਸੀ। ਚਾਹੇ ਹਸਪਤਾਲ ਸ਼ਹਿਰ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਦੂਰ ਸੀ, ਪਰ ਔਸ਼ਧੀ ਤੇ ਪੱਥ ਸੰਬੰਧੀ ਖ਼ਾਸ ਖ਼ੁਰਾਕ (Diet) ਦੇ ਪ੍ਰਬੰਧ ਖ਼ਾਤਰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਕਈ ਵਾਰ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ ਸੀ। ਹਫ਼ਤੇ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਸਾਰੇ ਆਦਮੀ ਬੁਖ਼ਾਰ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਘਰ ਨੂੰ ਚਲੇ ਗਏ। ਇਕ ਦਾਸ ਹੀ ਇਕੱਲਾ ਪਿਤਾ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਪਿੰਡੋਂ ਹੋਰ ਆਦਮੀ ਸੇਵਾ ਵਾਸਤੇ ਭੇਜੇ ਗਏ। ਪਰ ਜੋ ਆਵੇ ਸੋ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਜਲੰਧਰੋਂ ਸਾਡੇ ਰਿਸ਼ਤੇਦਾਰ ਸਰਦਾਰ ਉੱਤਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਪਲੀਡਰ ਕੋਲੋਂ ਆਪਣਾ ਪੁਰਾਣਾ ਨੌਕਰ ਖੜਕੂ ਮੰਗਵਾਇਆ। ਉਹ ਭੀ ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਬੁਖ਼ਾਰ ਨਾਲ ਚਿਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਭ ਨੂੰ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਪਿਛਾਂਹ ਮੁੜਨਾ ਪਿਆ। ਦਾਸ ਹੀ ਦਾਸ ਫਿਰ ਇਕੱਲਾ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਉਧਰ ਪਿਤਾ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹੋ ਗਈ। ਮੈਨੂੰ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤਾਂ ਇਹ ਪੇਸ਼ ਆਈ ਕਿ ਮੈਂ ਪਿਤਾ ਹੁਰਾਂ ਪਾਸ ਰਹਾਂ ਜਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਜਾ ਕੇ ਸੌਦਾ-ਪੱਤਾ ਲਿਆਵਾਂ। ਇਸ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਕਈ ਵਾਰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਫ਼ਤਹ ਚੰਦ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਦੀ ਕੋਠੀ (ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਸੀ) ਜਾਣਾ ਪੈਂਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਉਹ ਹਸਪਤਾਲ ਤਾਂ ਕਦੇ ਇਕ ਅੱਧੀ ਵਾਰ ਦਿਨ ਵਿਚ ਆਉਂਦਾ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਅਤੇ ਪਿਤਾ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਜ਼ੇਰ-ਇਲਾਜ ਰੱਖਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਭਾਵੇਂ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸਰਜਨ, ਇਨਚਾਰਜ, ਹਾਸਪੀਟਲ, ਆਫ਼ੀਸਰ, ਤੇ ਦੂਜੇ ਹਾਸਪੀਟਲ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਭੀ ਹਰ ਵਕਤ ਦਾਰੂ-ਬੂਟੀ ਤੇ ਇਲਾਜ ਦੀ ਨਿਗਰਾਨੀ ਰਖਦੇ ਸਨ, ਪਰ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖ ਛਡਿਆ ਸੀ ਕਿ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਘੰਟੇ ਪਸ਼ਚਾਤ ਖ਼ਬਰ ਪੁਚਾਉਂਦੇ ਰਹੋ। ਸੋ ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਹੀ ਸਭ ਕੰਮ ਕਰਨੇ ਪੈਂਦੇ। ਭਾਦੋਂ ਦੀ ਕੜਕਦੀ ਧੁੱਪ ਤੇ ਹੁੰਮਸ ਵਿਚ ਤਿੱਖੜ ਦੁਪਹਿਰੇ ਹੀ ਫੇਰੇ ਪਾਉਣੇ ਪੈਂਦੇ।

ਓੜਕ ਮੈਨੂੰ ਬੁਖ਼ਾਰ ਹੁਰਾਂ ਨੇ ਆ ਮੂੰਹ ਦਿਖਾਇਆ। ਪਰ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਕੁਝ ਨਾ ਜਾਣਿਆ। ਬੁਖ਼ਾਰ ਦੇ ਵਿਚ ਹੀ ਫਿਰਦਾ ਤੁਰਦਾ ਤੇ ਬਦਸਤੂਰ

ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ। ਪੰਜਵੇਂ ਦਿਨ ਕਾਂਬੇ ਦਾ ਅਜਿਹਾ ਤਾਪ ਆ ਕੇ ਟਹਿਲਾ ਕਰਨ ਲੱਗਾ ਕਿ ਅਟੁੱਟ ਟਹਿਲੇ ਦੁਆਰਾ ਕਲਾ ਹਰ ਲਈ ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਬਿਸਤਰੇ ਉਪਰ ਡੇਗ ਲਿਆ। ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸਰਜਨ ਆਇਆ। ਮੈਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਬੋਲਿਆ ਕਿ ਦਵਾਈ ਖਾਉ। ਮੈਂ ਆਖਿਆ, ਮੈਂ ਨਹੀਂ ਖਾਣੀ। ਗੱਲ ਕੀ, ਬਹੁਤ ਸਾਰਾ ਸੰਬਾਦ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਹੋਇਆ। ਉਸ ਨੇ ਬਥੇਰਾ ਆਖਿਆ ਤੇ ਸਮਝਾਇਆ ਕਿ—

"ਦੇਖ ਤੇਰਾ ਪਿਤਾ ਐਸ ਵੇਲੇ ਮੌਤ ਦੇ ਮੂੰਹ ਪਿਆ ਹੈ, ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਤੇ ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਸ਼ਹਿਰ ਦੇ ਡਾਕਟਰ ਮਿਲ ਕੇ ਰਾਇ ਪਾਸ ਕਰ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ੨੪ ਘੰਟਿਆਂ ਦੇ ਅੰਦਰ ਅੰਦਰ ਤੇਰੇ ਪਿਤਾ ਹੁਰੀਂ ਪਾਰ ਬੋਲਣਗੇ। ਬਚਣ ਦਾ ਕੋਈ ਢੰਗ ਨਹੀਂ। ਕੋਈ ਦਵਾਈ-ਇਲਾਜ ਕਾਰਗਰ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਸਮੇਂ ਜੇ ਤੂੰ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕਰੇਂ ਤਾਂ ਤੂੰ ਬੜਾ ਅਕ੍ਰਿਤਘਣ ਹੈਂ। ਤੇਰੇ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਐਥੇ ਨਹੀਂ। ਸਭ ਆਦਮੀ ਤੇਰੇ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ ਹਨ। ਹੁਣ ਤੂੰ ਭੀ ਰਹਿੰਦਾ ਖੂੰਹਦਾ ਡਿਗ ਪਿਆ ਹੈਂ। ਜੇ ਦਵਾਈ ਖਾ ਲਵੇਂਗਾ ਤਾਂ ਰਾਜ਼ੀ ਹੋ ਕੇ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਦੀ ਜਾਂਦੀ ਵਾਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਤਾਂ ਕਰ ਲਵੇਂਗਾ। ਤੇਰਾ ਅਰਮਾਨ ਤਾਂ ਬਾਕੀ ਨਾ ਰਹਿ ਜਾਊ, ਜਿਸ ਖ਼ਾਤਰ ਤੂੰ ਨਾਲ ਆਇਆ ਹੈਂ। ਅਤੇ ਹੁਣ ਤੀਕ ਜੋ ਇਤਨੀ ਸੇਵਾ ਘਾਲੀ ਹੈ ਜੇ ਅੰਤੀ ਅਉਸਰ ਦੀ ਸੇਵਾ ਨਾ ਕੀਤੀ ਤਾਂ ਸਭ ਨਿਸਫਲ ਹੀ ਜਾਵੇਗੀ। ਉਠ ਦਵਾਈ ਪੀ ਲੈ।"

ਦਾਸ ਨੇ ਕਹਿ ਸੁਣਾਇਆ ਕਿ ਤੁਹਾਡੀ ਜਿਸ ਦਵਾਈ ਨੇ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਨੂੰ ਰਾਜ਼ੀ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਤੇ ਤੁਹਾਨੂੰ ਹਫ਼ਤਿਆਂ ਦੇ ਹਫ਼ਤੇ ਦਵਾਈ ਦਿੰਦਿਆਂ ਤੇ ਇਲਾਜ ਕਰਦਿਆਂ ਨੂੰ ਗੁਜ਼ਰ ਗਏ, ਪਰ ਕੱਖ ਅਸਰ ਤੇ ਫ਼ਾਇਦਾ ਨਾ ਹੋਇਆ, ਅਤੇ ਜਿਸ ਤੁਹਾਡੀ ਦਵਾਈ ਨੇ ਮੇਰੇ ਨਾਲ-ਦੇ ਆਦਮੀਆਂ ਦਾ ਮਲੇਰੀਆ-ਤਾਪ ਹਰਨ ਦੀ ਤਾਸੀਰ ਭੀ ਨਾ ਰੱਖੀ ਤਾਂ ਹੀ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਐਥੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਘਰੋ ਘਰੀ ਜਾਣਾ ਪਿਆ, ਤੁਹਾਡੀ ਉਸ ਦਵਾਈ ਨੇ ਮੇਰੇ ਉਪਰ ਹੁਣ ਕੀ ਖ਼ਾਕ ਅਸਰ ਕਰਨਾ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਦਵਾਈ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੈ। ਜਾਓ, ਮੈਨੂੰ ਔਖਾ ਨਾ ਕਰੋ। ਮੈਂ ਤੁਹਾਡੀ ਦਵਾਈ ਦਵੂਈ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਲੈਣੀ।

ਮੇਰੇ ਇਤਨੇ ਕੋਰੇ ਕਰਾਰੇ ਉੱਤਰ ਪਰ ਉਹ ਬੜਾ ਝਾਮ-ਤੜੂਕ ਹੋਇਆ ਤੇ ਇਕ ਦੋ ਪੁੜੀਆਂ ਕਿਸੇ ਦਵਾਈ ਦੀਆਂ ਮੰਜੇ ਕੋਲ ਡੱਠੇ ਹੋਏ ਮੇਜ਼ ਪਰ ਰੱਖ ਕੇ ਤੇ ਇਸ ਬਿਧ ਤਾੜਨਾ ਪੂਰਬਕ ਧਮਕੀ ਦੇ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਕਿ ਦੇਖੋ, ਇਹ

ਦੋ ਪੁੜੀਆਂ ਮੈਂ ਦਵਾਈ ਦੀਆਂ ਮੇਜ਼ ਪਰ ਰੱਖ ਚੱਲਿਆ ਹਾਂ। ਇਕ ਘੰਟੇ ਪਸ਼ਚਾਤ ਮੈਂ ਫਿਰ ਆਵਾਂਗਾ। ਜੇ ਤੈਂ ਮੇਰੇ ਪਿੱਛੋਂ ਇਹ ਪੁੜੀਆਂ ਖਾ ਲਈਆਂ ਤਦ ਤਾਂ ਭਲਾ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਤੈਨੂੰ ਸਣੇ ਤੇਰੇ ਮਰਨਹਾਰੇ ਬਾਪ ਦੇ ਹਸਪਤਾਲੋਂ ਧੱਕੇ ਮਾਰ ਕੇ ਤੇ ਘੜੀਸ ਕੇ ਬਾਹਰ ਕੱਢ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇਗਾ।

ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਉਪਰ ਉਸ ਦੀ ਧਮਕੀ ਦਾ ਰਾਈ ਮਾਤਰ ਭੀ ਅਸਰ ਨਾ ਹੋਇਆ। ਇਕ ਵਾਰ ਬਲ ਧਾਰ ਕੇ ਪਿਤਾ ਹੁਰਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਕਮਰੇ ਦੇ ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਦੇ ਖੂੰਜੇ ਕੋਈ ਦਸ ਪੰਦਰਾਂ ਗਜ਼ ਦੇ ਫ਼ਾਸਲੇ 'ਤੇ ਪਲੰਘ ਪਰ ਬਿਰਾਜੇ ਬੇਹੋਸ਼ ਪਏ ਸਨ। ਮੈਂ ਜਾ ਕੇ ਕੀ ਦੇਖਿਆ ਕਿ ਨਬਜ਼ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਟੁੱਟ ਚੱਲੀ ਹੈ, ਲੱਤਾਂ ਬਾਹਾਂ ਠੰਢੀਆਂ ਪੈ ਰਹੀਆਂ ਹਨ, ਨੱਕ ਦੀ ਕੂਮਲੀ ਮੁੜ ਚੁੱਕੀ ਹੈ ਤੇ ਘੋਰੜੂ ਤਾਂ ਇਕ ਦੋ ਦਿਨ ਪਹਿਲਾਂ ਤੋਂ ਹੀ ਬਜ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ ਤੋਂ ਦਿਸਣਾ ਤੇ ਕੰਨਾਂ ਤੋਂ ਸੁਣਨਾ ਭੀ ਪਹਿਲੇ ਦੋ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਪੇਸ਼ਾਬ ਉੱਕਾ ਹੀ ਬੰਦ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਬਥੇਰੇ ਕੈਥੀਟਰ (ਪੇਸ਼ਾਬ ਵਾਲੇ ਸੂਏ) ਲਗਾਏ, ਪਰ ਪੇਸ਼ਾਬ ਨਾ ਹੀ ਉਤਰਿਆ। ਕਲ੍ਹ ਆਥਣੇ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਤੇ ਹੋਰ ਡਾਕਟਰ ਸਭ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਹਿ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਸਾਰੇ ਪੇਸ਼ਾਬ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਬਣ ਗਿਆ ਹੈ ਤੇ ਜ਼ਹਿਰ ਹੁਣ ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਰਗੋ ਰੇਸ਼ੇ ਵਿਚ ਪ੍ਰਵੇਸ਼ ਕਰ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਹੁਣ ਬਚਣ ਦੀ ਕੋਈ ਉਮੈਦ ਨਹੀਂ। ਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਖ ਗਏ ਸਨ ਕਿ ਬਿਹਤਰ ਹੈ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਆਪਣੇ ਪਿੰਡ ਨੂੰ ਤਾਰ ਦੇ ਦਿਉ (ਪਰ ਮੈਂ ਨਾ ਤਾਰ ਦੇ ਸਕਿਆ, ਨਾ ਸ਼ਹਿਰ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਖ਼ਬਰ ਦੇ ਸਕਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਮੈਂ ਭੀ ਮੰਜੇ ਉੱਤੇ ਡਿੱਗ ਚੁੱਕਾ ਸੀ)। ਹੁਣ ਪ੍ਰਤੱਖ ਨਾਜ਼ਕ ਹਾਲਤ ਆਖ਼ਰੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਵੇਖ ਕੇ ਮੈਂ ਕੁਛ ਡਾਵਾਂ ਡੋਲ ਜਿਹਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਮੇਰੇ ਅੰਦਰੋਂ ਆਵਾਜ਼ ਆਈ :

ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ ॥

ਮੈਨੂੰ ਢਾਰਸ ਬੱਝੀ। ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਸਿਦਕ ਉਛਾਲਾ ਮਾਰ ਉਠਿਆ। ਸਭ ਪਾਸਿਓਂ ਨਿਰਾਸੇ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਦੀ ਟੇਕ ਇਸ ਆਵਾਜ਼ ਪਰ ਟਿਕੀ, ਜੋ ਆਵਾਜ਼ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇੰਦੀਆ-ਅਸੂਲ ਬਣ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਗੁਪਤ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ ਆਪਣੇ ਮੰਜੇ ਪੁਰ ਜਾ ਲੰਮੀਆਂ ਤਾਣੀਆਂ, ਉਦਾਲੇ ਕੰਬਲ ਵਲ੍ਹੇਟ ਲਿਆ ਤੇ ਪਏ ਪਏ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੀ ਮਹਾਂ ਮੰਤ੍ਰ ਰੂਪ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਆਰੰਭ ਦਿੱਤਾ (ਕਿਉਂਕਿ ਬਾਣੀ ਤੋਂ ਵਖਰੇ ਨਾਮ ਦੀ ਤਾਂ ਮੈਨੂੰ ਅਜੇ ਗਿਆਤ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਤੇ ਬਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਾਮ

ਸਰੂਪ ਸਮਝਦਾ ਸੀ)। ਇਹ ਪਾਠ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਮਨ ਹੀ ਮਨ ਵਿਚ ਸੁਰਤੀ ਦੁਆਰਾ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ (ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਨੂੰ ਸੁਰਤੀ ਦਵਾਰਾ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਖੰਡ-ਪਾਠ ਕਰਨ ਦਾ ਅਭਿਆਸ ਬਹੁਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ)। ਪੰਜ ਪਾਠਾਂ ਦਾ ਭੋਗ ਇਸੇ ਇਕਾਗਰ-ਬਿਰਤੀ ਨਾਲ ਪਾਇਆ। ਫੇਰ ਬਿਰਤੀ 'ਮੰਨੈ ਕੀ' ਪਉੜੀ ਵਿਚ ਅਜਿਹੀ ਜੁੜੀ ਕਿ ਮੁੜ ਮੁੜ ਉਸੇ ਪਉੜੀ ਦਾ ਪਾਠ ਹੋਈ ਜਾਵੇ, ਅਗਾਂਹ ਤੁਰੇ ਹੀ ਨਾ। ਇਤਨੇ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਸੁਰਤੀ ਜੁ ਖੁਲ੍ਹੀ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਮੇਰਾ ਸਰੀਰ ਮੁੜ੍ਹਕੋ ਮੁੜ੍ਹਕੀ (ਪਸੀਨੋ ਪਸੀਨਾ) ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਤਾਪ ਤੂਪ ਕਿਤੇ ਨਹੀਂ। ਭੱਠ ਵਾਂਗੂ ਤਪ ਰਹੇ ਤਨ ਬਦਨ ਅੰਦਰ ਠੰਢ ਵਰਤ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਮੈਂ ਹੌਲਾ ਫੁੱਲ ਵਰਗਾ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਹੋ ਗਿਆ ਹਾਂ। ਝਟ ਪਸੀਨਾ ਪੂੰਝ ਕੇ ਸਾਵਧਾਨ ਹੋ ਖੜੋਤਾ ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੁਰਾਂ ਵਲ ਔਲ੍ਹਿਆ ਕਿ ਦੇਖਾਂ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਕੀ ਹਾਲ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਖ਼ਿਆਲ ਅੰਦਰ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬੀਤ ਚੁੱਕੇ ਹੋਣਗੇ, ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਨੇੜੇ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਪੈਂਦ ਵਲ ਪਿਆ ਪੇਸ਼ਾਬ ਵਾਲਾ ਭਾਂਡਾ ਪੇਸ਼ਾਬ ਨਾਲ ਭਰਿਆ ਪਿਆ ਹੈ। ਜਦ ਨਬਜ਼ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਠੀਕ ਚੱਲ ਰਹੀ ਹੈ ਤੇ ਸੁਆਸ ਭੀ ਸਾਫ਼ ਆ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਰੀਰ ਸਾਰਾ ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਭੀ ਮੁੜ੍ਹਕੋ ਮੁੜ੍ਹਕੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ (ਚਾਹੇ ਉਹਨਾਂ ਪਰ ਚਾਦਰ ਭੀ ਨਹੀਂ ਓੜ੍ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ)। ਮੇਰੀ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ। ਫੇਰ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਇਆ ਤਾਂ ਉਹ ਉਸੇ ਵਕਤ ਮੇਰੇ ਵਲ ਅੱਖਾਂ ਉਘੇੜ ਕੇ ਬੋਲੇ (ਐਉਂ ਮਲੂਮ ਹੋਇਆ ਜਿਵੇਂ ਡੂੰਘੀ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲੇ ਹਨ ਕਿ[੧] **"ਬੇਟਾ! ਕੋਈ ਸ਼ਖ਼ਸ ਮੇਰੇ ਕਾਨੋਂ ਮੇਂ ਕਿਤਨੀ ਦੇਰ ਸੇ 'ਮੰਨੈ ਕੀ' ਪਉੜੀ ਪੜ੍ਹ ਰਹਾ ਹੈ ਔਰ ਮੁਝ ਕੋ ਬਹੁਤ ਸਰੂਰ ਆਨੰਦ ਆ ਰਹਾ ਹੈ।"** ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਕਹਿ ਫੇਰ ਮਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਮੇਰੀ ਹੈਰਾਨੀ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ। ਮੈਂ ਖੜਾ ਖੜਾ ਹੀ ਆ-ਮੁਹਾਰਾ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੇ ਸ਼ੁਕਰ ਧੰਨਵਾਦ ਵਿਚ ਜੁਟ ਪਿਆ। ਮੇਰੇ ਲੂੰ ਲੂੰ ਵਿਚੋਂ ਸ਼ੁਕਰ ਦੀ ਧੁਨ ਉੱਠੇ।

ਏਸੇ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਖੜੋਤਾ ਸੀ ਕਿ ਬਾਹਰੋਂ ਅਸਿਸਟੈਂਟ ਸਰਜਨ ਆ ਗਿਆ ਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਦੇਖ ਕੇ ਆਖਣ ਲੱਗਾ, "ਸ਼ਾਬਾਸ਼! ਖ਼ੂਬ! ਦਵਾਈ ਕੋ ਖਾ ਲੀਆ ਨਾ, ਜੋ ਹਮ ਦੇ ਗਏ ਥੇ। ਤਬ ਹੀ ਤੋ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋ ਗਏ ਨਾ!"

---

੧. ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਿਤਾ ਅਕਸਰ ਉਰਦੂ ਬੋਲਿਆ ਕਰਦੇ ਸਨ।

ਮੈਂ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਮੇਜ਼ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਆਖਿਆ, "ਔਹ ਪਈਆਂ ਹਨ ਆਪ ਦੀਆਂ ਦਵਾਈਆਂ ਦੀਆਂ ਪੁੜੀਆਂ, ਚੁੱਕ ਲੌ!"

ਪੁੜੀਆਂ ਸਾਂਵੀਆਂ ਹੀ ਪਈਆਂ ਦੇਖ ਕੇ ਮੱਥੇ 'ਤੇ ਤਿਊੜੀ ਚੜ੍ਹਾ ਮੇਰੇ ਵਲ ਆਇਆ ਤੇ ਮੇਰੀ ਨਬਜ਼ ਨਾੜੀ ਆਦਿਕ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਹੋ ਕੇ ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ ਕਿ—"ਬੁਖ਼ਾਰ ਕੈਸੇ ਦੂਰ ਹੂਆ ?"

ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਪਿਤਾ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ ਆਖਿਆ, "ਜ਼ਰਾ ਇਹਨਾਂ ਦੀ ਹਾਲਤ ਭੀ ਦੇਖੋ।" ਜਦ ਉਧਰ ਝਾਕਿਆ ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਨਵੀਂ ਨਰੋਈ ਹਾਲਤ ਦੇਖੀ ਤਾਂ ਚਕ੍ਰਿਤ ਰਹਿ ਗਿਆ। ਦੰਦ ਜੁੜ ਗਏ। ਬੁੱਤ ਬਣ ਕੇ ਖੜੋ ਗਿਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, "ਯਿਹ ਕਿਆ ਜਾਦੂ ਹੂਆ ?"

ਮੇਰੇ ਪਿਤਾ ਜੀ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, **"ਯਿਹ 'ਮੰਨੈ ਕੀ' ਪਉੜੀ ਕਾ ਜਾਦੂ ਹੈ"**। ਇਤਨੀ ਕਹਿ ਕੇ ਫੇਰ ਅੱਖਾਂ ਮੀਚ ਕੇ ਮਸ਼ਟ ਹੋ ਗਏ। ਡਾਕਟਰ ਫੇਰ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਬੁਲਾਣ ਤਾਂ ਆਖਣ "ਹਮ ਕੋ 'ਮੰਨੈ ਕੀ' ਪਉੜੀ ਕੇ ਧਿਆਨ ਸੇ ਮਤ ਉਚਾਟ ਕਰੋ। ਹਮਾਰੇ ਕਾਨੋਂ ਮੇਂ 'ਮੰਨੈ ਕੀ' ਪਉੜੀ ਕੀ ਗੂੰਜ ਆ ਰਹੀ ਹੈ।"

ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਿਆ, "ਡਾਕਟਰ ਜੀ! 'ਸਰਬ ਰੋਗ ਕਾ ਅਉਖਦੁ ਨਾਮੁ'। ਬਸ ਇਹੋ ਜਾਦੂ ਹੈ, ਇਹੋ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ ਹੈ। ਤੁਸੀਂ ਸਾਰੇ ਮਿਲ ਕੇ ਜੋ ਫ਼ਤਵਾ ਦੇ ਚੁਕੇ ਸੀ, ਦੇਖੋ ਉਸ ਦੇ ਉਲਟ ਕਰਤਾਰ ਨੇ ਕੀ ਅਸਚਰਜ ਭਾਣਾ ਵਰਤਾਇਆ ਹੈ!"

ਡਾਕਟਰ ਛੇਤੀ ਛੇਤੀ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਬਾਈਸਿਕਲ ਪਰ ਚੜ੍ਹ ਕੇ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆ। ਤੇ ਆਪਣੀ ਹਿਕਮਤ ਅਮਲੀ ਦੀਆਂ ਡੀਂਗਾਂ ਮਾਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲਿਆਇਆ ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੁਰਾਂ ਦਾ ਹਾਲ ਦਿਖਾਇਆ। ਉਹ ਭੀ ਹੈਰਾਨ ਤੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਇਤਨੀ ਦੇਰ ਦਾ ਜ਼ਹਿਰ ਬਣਿਆ ਪੇਸ਼ਾਬ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਿਕਲਿਆ ਤੇ ਟੁੱਟੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਨਬਜ਼ਾਂ ਕਿਵੇਂ ਮੁੜੀਆਂ। ਅਤੇ ੧੦੬ ਦਰਜੇ ਤੋਂ ਟੱਪਿਆ ਹੋਇਆ ਬੁਖ਼ਾਰ ਕਿਵੇਂ ਉਤਰਿਆ। ਉਹ ਆਪਸ ਵਿਚੀਂ ਪਏ ਖਹਿਬੜਨ ਤੇ ਦਾਸ ਆਪਣੇ ਅਕਾਲ ਪੁਰਖ ਦੀ ਸ਼ੁਕਰ-ਗੁਜ਼ਾਰੀ ਵਿਚ ਮਸਤ, ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੁਰੀਂ 'ਮੰਨੈ ਕੀ' ਪਉੜੀ ਦੀ ਧੁਨੀ ਵਿਚ ਮਸਤ।

ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਦੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਪਿਛੋਂ ਕਮਜ਼ੋਰੀ ਦੂਰ ਹੋਣ ਪਰ ਨੌ-ਬਰ-ਨੌ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪਿਤਾ ਹੁਰਾਂ ਨੂੰ ਘਰ ਲਿਆਂਦਾ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੇਰਾ ਦਸ ਗੁਣਾ ਵਧੇਰੇ ਭਰੋਸਾ ਬਾਣੀ ਦੀ ਬਰਕਤ ਤੇ ਨਾਮ ਕਲਾ ਵਾਲੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਪ੍ਰਥਾਇ

ਹੋ ਗਿਆ। ਤੇ ਪਿਤਾ ਹੁਰਾਂ ਦੀ ਅਜਿਹੀ ਖ਼ਾਤਰ ਜਮਾ ਹੋਈ ਕਿ ਤਦ ਤੋਂ ਪਸ਼ਚਾਤ ਮੇਰੀ ਗੁਰਮਤਿ ਭਾਵਨੀ, ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦਾ ਸਿੱਕਾ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਦਿਲ ਅੰਦਰ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਦਿਨ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਕਦੇ ਗੁਰਮਤਿ ਸੰਬੰਧੀ ਖ਼ਿਆਲਾਂ ਦੇ ਤੀਬਰ ਵੇਗ ਵਲੋਂ ਨਹੀਂ ਹੋੜਿਆ ਹਟਕਿਆ। ਸੋ ਜਦ ਮੈਂ ਵਿਡਾਣੀ ਚਾਕਰੀ ਦੇ ਭਾਰ ਵਲੋਂ ਹੌਲਾ ਹੋ ਗਿਆ ਤਾਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਣ ਦੇ ਸ਼ੁਭ ਅਵਸਰ ਦੀਆਂ ਤਿਆਰੀਆਂ ਹੋਣ ਲੱਗ ਪਈਆਂ। ਇਸ ਭਾਗੇ ਭਰੇ ਸਮਾਗਮ ਜੁੜਨ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਇਕ ਬੜੀ ਸੁੰਦਰ ਘਟਨਾ ਵਰਤ ਚੁੱਕੀ ਸੀ, ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਕਰਨਾ ਬਹੁਤ ਅਨੰਦ-ਦਾਇਕ ਭਾਸਦਾ ਹੈ।

[ਇਸ ਸੁੰਦਰ ਘਟਨਾ ਲਈ ਦੇਖੋ ਟ੍ਰੈਕਟ *ਪ੍ਰਗਟੀ ਜੋਤਿ ਮਿਲੇ ਰਾਮ ਪਿਆਰੇ*]

(*ਜੇਲ੍ਹ ਚਿੱਠੀਆਂ* ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਜਪੁ-ਚਮਤਕਾਰ

ਭਾਈ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਕੱਟੀ ਜਾਣੀ
ਤੇ
ਓਪਰੇਸ਼ਨ ਨਾ ਹੋਣ ਦੀ ਅਜੀਬ ਘਟਨਾ

ਇਕ ਵਾਰੀ ਮੇਰੇ ਲਾਗੇ ਦੀ ਕੋਠੀ[੧] ਵਿਚ ਵੀਰ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਨਾਰੰਗਵਾਲ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਕਰ ਕੇ ਸੁਣਾਉਣ ਲੱਗੇ ਤਾਂ ਸਾਧੂ ਰਾਧਾ ਸਿੰਘ ਨੇ (ਜੋ ਉਸ ਵੇਲੇ ਪਹਿਰੇ 'ਤੇ ਸਨ) ਮੇਰੀ ਕੋਠੀ ਅੰਦਰ ਆ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ, "ਸਾਧੂ ਜੀ, ਇਕ ਅਸਚਰਜ ਘਟਨਾ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਤੋ ਦੇਖ ਕਰ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਿਆ ਹੂੰ। ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਕੀ ਉਂਗਲੀ ਕੱਟੀ ਗਈ ਹੈ ਔਰ ਉਸ ਮੇਂ ਸੇ ਖ਼ੂਨ ਜਾਰੀ ਹੈ, ਪਰ ਵੁਹ ਆਪ ਕੋ ਪਾਠ ਐਸਾ ਅਨੰਦ ਸੇ ਸੁਨਾਇ ਜਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਜੈਸੇ ਉਸ ਕੀ ਉਂਗਲੀ ਕਟੀ ਹੀ ਨਹੀਂ, ਧੰਨ ਹੈਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਕੇ ਸਿਖ, ਧੰਨ ਕਮਾਈ।" ਦਾਸ ਨੇ ਪਾਠ ਵਿਚ ਹੀ, ਪਉੜੀ ਦਾ ਭੋਗ ਪੈਣ ਪਰ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਆਵਾਜ਼ ਮਾਰੀ, "ਕਿਉਂ ਵੀਰ ਜੀ, ਕੀ ਡੌਲ ਹੈ ? ਇਹ ਖੇਡ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤੀ ?" ਤਾਂ ਉਹ ਬੋਲੇ ਕਿ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਪਾਠ ਫੇਰ ਕਰਨ ਲੱਗ ਪਏ। ਪਰ ਸਾਧੂ ਰਾਧਾ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੂਜੀ ਛਿਨ ਹੀ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੱਜੀ ਚੀਚੀ ਦਾ ਕੱਟਿਆ ਹੋਇਆ ਪਪੋਟਾ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਏ ਤਾਂ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਉਂਗਲੀ ਨਾਲ ਹੀ ਇਸ ਨੂੰ ਜੋੜ ਦਿਓ। ਉਹ ਇਵੇਂ ਜਾ ਕੇ ਕਰਨ ਲੱਗਾ, ਪਰ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਰਨ ਨਾ ਦਿੱਤਾ। ਅਤੇ ਆਖਿਆ, "ਇਹ ਭਾਣਾ ਹੀ ਏਵੇਂ ਸੀ। ਹੁਣ ਇਹ ਨਹੀਂ ਜੁੜੇਗੀ। ਕਿਉਂਕਿ ਕੱਟੀ ਨੂੰ ਚਿਰ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ ਅਤੇ ਲਹੂ ਬਹੁਤਾ ਸਾਰਾ ਨਿਕਲ ਚੁੱਕਾ ਹੈ।" ਇਕ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਬਚਨ ਨਾ ਮੰਨਿਆ, ਦੂਜੇ ਉਸ ਨੇ ਆਪਣੀ ਚੀਚੀ ਦੇ ਟੁੰਡ ਨੂੰ

---

੧. ਹਜ਼ਾਰੀ ਬਾਗ਼ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ।

ਪਾਣੀ ਬੱਤੀ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੇ ਥਾਉਂ ਤੇਲ ਵਿਚ ਬੋੜ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਦੀ ਬਿਖ ਚੜ੍ਹ ਗਈ ਅਤੇ ਜਰਮੀਸਾਈਡ ਹੋ ਗਿਆ, ਪਲਮ ਦੌੜ ਗਈ ਅਤੇ ਬਾਂਹ ਸੁਜ ਕੇ ਭੜੋਲਾ ਹੋ ਗਈ। ਤੱਤਕਾਲ ਅਤੇ ਤੁਰੰਤ ਹੀ ਹਸਪਤਾਲੇ ਰਪੋਟ ਦਿੱਤੀ ਗਈ।

ਉਹਨਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਇਕ ਨਵਾਂ ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਆਇਆ ਸੀ। ਉਹ ਨਾਲੇ ਆਈ.ਐਮ.ਐੱਸ. (I.M.S.) ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਹੈ ਸੀ। ਸੋ ਮੈਡੀਕਲ ਅਫ਼ਸਰ ਦੀ ਡੀਊਟੀ ਉਹੀ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਇਹ ਗੋਰਾ ਸਰਜਰੀ ਅਤੇ ਦਿੱਬ ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਬੜਾ ਮਾਹਰ ਸੀ ਅਤੇ ਅਸਾਂ ਪੰਜਾਬੀਆਂ ਦਾ ਇਲਾਜ ਤਾਂ ਇਹ ਖ਼ਾਸ ਗ਼ੌਰ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਸੀ। ਰਪੋਟ ਮਿਲਣ ਸਾਰ ਹੀ ਉਹ ਭੱਜਿਆ ਆਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਨਾਮ ਮਿ. ਫ਼ਰੈਡਰਿਕ ਸੀ। ਆਉਂਦੇ ਸਾਰ ਹੀ ਉਸ ਨੇ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਮੁਲਾਹਜ਼ਾ ਕੀਤਾ ਅਤੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਇਸਨੂੰ ਹਸਪਤਾਲ ਲੈ ਚੱਲੋ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਦਾਸ ਨੇ ਉਸਨੂੰ ਵੀਰ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਦਾ ਇਲਾਜ ਕਰਨ ਲਈ ਤੀਬਰ ਤਕੀਦੀ ਉਤਕੰਠਾ ਪ੍ਰਗਟ ਕੀਤੀ। ਅਤੇ ਉਸ ਦੀ ਸੇਵਾ ਲਈ ਅਸਾਡੇ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਦੋ ਸੱਜਣ ਸਾਥ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਭੀ ਆਖਿਆ। ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਸਾਨੂੰ ਭਰੋਸਾ ਦਿਵਾਇਆ ਕਿ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਸੇਵਾਦਾਰੀ ਹਰ ਪ੍ਰਕਾਰ ਭਲੀ ਬਿਧ ਹੋਵੇਗੀ। ਤੁਸੀਂ ਇਤਮੀਨਾਨ ਅਤੇ ਦਿਲ-ਜਮਾਈ ਰੱਖੋ। ਉਂਗਲੀ ਕੱਟਣ ਦੀ ਘਟਨਾ ਪ੍ਰਥਾਇ ਪੜਤਾਲ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਮਾਮਲੇ ਨੂੰ ਭੀ ਉਹ ਵਿਚੇ ਹੀ ਛਡ ਗਿਆ, ਕਿਉਂਕਿ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਇਲਾਜ ਵਿਚ ਤਤਪਰ ਹੋਣ ਲਈ ਵਿਘਨਕਾਰੀ ਸੀ।

ਸ਼ਾਮ ਨੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਛੋਟਾ ਡਾਕਟਰ ਆਇਆ ਅਤੇ ਉਸ ਨੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬਹੁਤ ਵਿਗੜ ਗਈ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਪਲਮ ਦੌੜਨ ਦਾ ਖ਼ਤਰਾ ਹੈ। ਬਾਹਰੋਂ ਭੀ ਸਿਵਲ ਸਰਜਨ ਮੰਗਵਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਅਤੇ ਸਾਡੇ ਸਾਰਿਆਂ ਦੀ ਇਹੋ ਰਾਏ ਹੈ ਕਿ ਬਾਂਹ ਕੱਟੇ ਜਾਣ ਬਿਨਾਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਰਾ ਨਹੀਂ। ਸੋ ਸਵੇਰੇ ਹੀ ਬਾਂਹ ਕੱਟੀ ਜਾਵੇਗੀ, ਕਿਉਂਕਿ ਮੈਡੀਕਲ ਬੋਰਡ ਦਾ ਇਹ ਆਖ਼ਰੀ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਉਹ ਤਾਂ ਇਹ ਸੁਣਾਉਣੀ ਸੁਣਾ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਦਾਸ ਨੇ ਇਸ ਬਲਾਕ ਅਤੇ ਇਰਦ ਗਿਰਦ ਦੇ ਬਲਾਕਾਂ ਦੀਆਂ ਕੋਠੀਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਵੀਰਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਮੰਦ ਸੋਇ ਸੁਣਾ ਭੇਜੀ। ਸਭ ਦਾ ਇਹ ਫ਼ੈਸਲਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਉਠਦੇ ਹੀ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰ ਕੇ ਸਾਰੇ ਸੱਜਣ ਪੰਜ ਪੰਜ ਪਾਠ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਮਿੱਤ ਕਰਨ। ਸੋ ਦਰਦੇ ਦਿਲ ਦੇ ਦਿਲੀ ਦਰਦਵੰਦਾਂ

ਨੇ ਐਸਾ ਹੀ ਕੀਤਾ। ਦਾਸ ਨੂੰ ਪੰਜ ਪਾਠਾਂ ਦੇ ਭੋਗ ਪਸ਼ਚਾਤ ਗੁਪਤ ਪ੍ਰੇਰਨਾ ਇਹ ਹੋਈ ਕਿ ਉਸ ਦੀ ਨਮਿਤ ਅਰਦਾਸਾ ਭੀ ਕੀਤਾ ਜਾਏ। ਸੋ ਦਾਸ ਨੇ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਦੀ ਸਲਾਹ ਲਏ ਅਤੇ ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਹੀ, ਗੁਪਤ ਅਰਦਾਸਾ ਭੀ ਸੋਧ ਦਿੱਤਾ। ਅਰਦਾਸੇ ਦੇ ਨਾਲ ਇਹ ਮੰਨਤਾ ਭੀ ਮੰਗੀ ਗਈ ਜੋ ਆ-ਮੁਹਾਰੀ ਮੰਨੀ ਗਈ ਕਿ ਹੇ ਗੁਰੂ ਰਾਮਦਾਸ! ਵੀਰ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਬਾਂਹ ਨਾ ਕੱਟੀ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਆਪ ਦੇ ਦਰੋਂ ਵੀਰ ਦੀ ਬਾਂਹ-ਅਰੋਗਤਾ ਦੀ ਬਖ਼ਸ਼ਸ਼ ਹੋ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਸਵਾ ਦਮੜੇ ਦਾ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਤੇਰੇ ਦਰਬਾਰ ਕਰਾਈਏ। ਅੱਜ ਮੇਰੀ ਜ਼ਿੰਦਗੀ ਵਿਚ ਇਹ ਪਹਿਲਾ ਦਿਨ ਸੀ ਕਿ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਕਰਾਉਣ ਦੀ ਸੁੱਖਣਾ ਸੁੱਖੀ ਗਈ। ਪਰ ਸੁੱਖੀ ਗਈ ਅਚਨਚੇਤ ਹੀ, ਮਿਣਿਆ ਮਿਥਿਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਸੀ।

ਹੁਣ ਉਧਰਲੀ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣੋ ਕਿ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਐਨ ਇਸ ਸਮੇਂ ਕੀ ਬਿਰਤਾਂਤ ਵਰਤ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਏਧਰ ਤਾਂ ਇਸ ਬਿਧ :

ਵੈਦਾ ਸੰਦਾ ਸੰਗੁ ਇਕਠਾ ਹੋਇਆ॥
ਅਉਖਦ ਆਏ ਰਾਸਿ ਵਿਚਿ ਆਪਿ ਖਲੋਇਆ॥
ਜੋ ਜੋ ਓਨਾ ਕਰਮ ਸੁਕਰਮ ਹੋਇ ਪਸਰਿਆ॥
ਹਰਿਹਾਂ ਦੂਖ ਰੋਗ ਸਭਿ ਪਾਪ ਤਨ ਤੇ ਖਿਸਰਿਆ॥੨੩॥

(ਫੁਨਹੇ ਮਹਲਾ ੫)

ਦੇ ਗੁਰਵਾਕ ਵਾਲਾ ਸੁਤੇ ਸੁਰੰਜਾਮ ਬਣ ਗਿਆ ਅਤੇ ਉਧਰ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਡਾਕਟਰ ਲੋਕਾਂ ਤੇ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਅਮਲੇ ਦਾ ਇਕੱਠ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਬਾਂਹ ਕੱਟਣ ਦੇ ਸਭ ਸੰਦ-ਬੇਤ ਭੀ ਆ ਗਏ। ਜੇਲ੍ਹ ਸਿਵਲ-ਸਰਜਨੀ ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਵੀਰ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸਾਹਮਣੇ ਕਮੀਜ਼ ਦੀਆਂ ਬਾਹਾਂ ਉਤਾਂਹ ਚਾੜ੍ਹ ਕੇ ਬਾਂਹ ਕੱਟਣ ਨੂੰ ਆਣ ਖਲੋਤਾ। ਅਗੋ ਵੀਰ ਸੱਜਣ ਸਿੰਘ ਸ਼ਬਦ-ਲੋਰ ਦੀ ਨਿੰਦ੍ਰਾ ਵਿਚ ਸ਼ਾਂਤ ਪਿਆ ਸੀ। ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਜਾਤਾ ਕਿ ਸੁੱਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਬੋਲਿਆ, "ਉਠ! ਕਲੋਰੋਫ਼ਾਰਮ ਸੁੰਘ।"

ਵੀਰ ਨੇ ਅੱਖ ਉਘੇੜ ਕੇ ਆਖਿਆ—ਕਾਹਦੇ ਲਈ ?

ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ—ਤੇਰੀ ਬਾਂਹ ਕੱਟਣ ਦਾ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਹੋਣਾ ਹੈ।

ਵੀਰ—ਤਾਂ ਫੇਰ ਕਲੋਰੋਫ਼ਾਰਮ ਸੁੰਘਾਉਣ ਦੀ ਕੀ ਲੋੜ ਹੈ ? ਨਿਸੰਗ ਬਾਂਹ ਨੂੰ ਕੱਟ ਕੇ ਜੁਦਾ ਕਰ ਦੇਵੋ। ਜੇ ਜਿਮ੍ਹਕ ਜਾਵਾਂ ਤਾਂ ਆਖਣਾ।

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਸਰਜਨ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਇਕ ਝਰਨਾਟ ਜਿਹੀ ਫਿਰ ਗਈ।

ਇਕ ਪਾਸੇ ਤਾਂ ਇਸ ਬੀਸ-ਸਾਲਾ ਸਿਖ ਭੁਜੰਗੀ ਦੀ ਦਲੇਰੀ ਦੇਖ ਕੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਿਆ ਅਤੇ ਹੱਕਾ ਬੱਕਾ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਸਿਖ ਕਿਸ ਮਿੱਟੀ ਦੇ ਬਣੇ ਹੋਏ ਹਨ। ਦੂਜੇ ਪਾਸੇ ਉਹਦੇ ਹੱਥ ਵਿਚ ਉਤੇ ਉੱਠਣ ਦੀ ਤੇ ਬਾਂਹ ਕੱਟਣ ਦੀ ਹਿੱਸ ਹੀ ਨਾ ਰਹੀ। ਐਨ ਉਸੇ ਸਮੇਂ ਉਸ ਨੂੰ ਇਕ ਹੋਰ ਫੁਰਨਾ ਸਫੁਰਨ ਹੋਇਆ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਨਸ਼ਤਰ ਲਾ ਕੇ ਦੇਖੀਏ, ਸ਼ਾਇਦ ਗੰਦਾ ਖ਼ੂਨ ਨਸ਼ਤਰ ਨਾਲ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਫ਼ਾਇਦਾ ਹੋ ਜਾਵੇ। ਇਹ ਫੁਰਨਾ ਫੁਰਨ ਦੀ ਦੇਰ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਇਸ ਪਰ ਅਮਲ ਕਰਨ ਲਈ ਆਮਾਦਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮਾਨੋਂ ਕੋਈ ਅਮਰੀ ਇਸ਼ਾਰਾ ਉਸਨੂੰ ਮਿਲਿਆ, ਜੋ ਅਗੇ ਔੜਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਬਸ! ਜਕ ਤਕ ਕੀ ਕਰਨੀ ਸੀ, ਨਸ਼ਤਰ ਲਗਾ ਦਿੱਤੀ ਅਤੇ ਗੰਦੇ ਖ਼ੂਨ ਦਾ ਪਰਨਾਲਾ ਛੁਟ ਗਿਆ। ਛਿਨ ਵਿਚ ਹੀ ਸਾਰਾ ਸੋਜਾ ਲਹਿ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਸਾਰਾ ਜ਼ਹਿਰਾਵਾ ਉਤਰ ਗਿਆ। ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਦੀਆਂ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਦੀ ਕੋਈ ਹੱਦ ਨਾ ਰਹੀ। ਉਹ ਬਿਲਕੁਲ ਨਿਰਾਸਾ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਸੀ। ਕੋਈ ਏਜ਼ਦੀ ਇਮਦਾਦ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਮਿਲੀ। ਆਪਣੇ ਹੱਥੀਂ ਡ੍ਰੈਸ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਇਨਚਾਰਜ ਹਸਪਤਾਲ ਨੂੰ ਤਕੜਾਈ ਰੱਖਣ ਦੀਆਂ ਤਕੀਦਾਂ ਕਰ ਕੇ ਅਤੇ ਖ਼ਬਰਗੀਰੀ ਤੇ ਸੇਵਾਦਾਰੀ ਹਦਾਇਤਾਂ ਦੇ ਕੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀਆਂ ਵਿਚ ਖਿੜਿਆ ਹੋਇਆ ਮੱਥਾ ਲੈ ਕੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਆਇਆ ਤੇ ਬੋਲਿਆ, "ਵੈੱਲ! ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ, ਆਪ ਕਾ ਸਾਥੀ ਸਜਣ ਸਿੰਘ ਬਿਲਕੁਲ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋ ਗਿਆ, ਫ਼ਿਕਰ ਮਤ ਕਰੋ। ਉਸ ਕੀ ਬਾਂਹ ਕੋ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਾਟਾ ਗਿਆ। ਔਰ ਵੁਹ ਤੰਦਰੁਸਤ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।"

ਦਾਸ—ਇਹ ਆਪ ਦੇ ਉੱਦਮ ਨੂੰ ਫਲ ਲੱਗਾ ਹੈ। ਆਪ ਨੇ ਬੜੀ ਹਮਦਰਦੀ ਕੀਤੀ ਹੈ।

ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ—ਨਹੀਂ ਨਹੀਂ, ਹਮ ਨੇ ਇਸ ਮੇਂ ਕੁਛ ਨਹੀਂ ਕੀਆ। ਯੇਹ ਤੋ ਕੋਈ ਮੁਅਜਜ਼ਾ ਹੂਆ ਹੈ। ਮੈਂ ਅਪਨੇ ਹਾਥ ਮੇਂ ਬਾਂਹ ਕਾਟਨੇ ਵਾਲੇ ਹਥਿਆਰ (Instrument) ਪਕੜ ਚੁਕਾ ਥਾ ਔਰ ਸਭ ਸਾਮਾਨ ਤਿਆਰ ਥਾ। ਮੈਂ ਬਾਂਹ ਕਾਟਨੇ ਕੇ ਲੀਏ ਤਿਆਰ ਹੋ ਚੁਕਾ ਥਾ ਕਿ ਇਕ-ਦਮ ਮੇਰਾ ਹਾਥ ਰੁਕ ਗਿਆ। ਹਾਥ ਰੁਕਨਾ ਹੀ ਥਾ ਕਿ ਮੁਝ ਕੋ ਅਚਾਨਕ (Suddenly) ਇਕ ਐਸਾ ਸੂਝਨਾ ਸੂਝਾ ਜੋ ਆਗੇ ਕਭੀ ਸੂਝਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਸ ਮੇਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਖ਼ੁਦਾਈ ਇਮਦਾਦ ਕਾ ਹਾਥ ਹੈ। ਮਗਰ ਬੜੀ ਹੈਰਾਨੀ ਤੋ ਉਸ ਲੜਕੇ ਕੀ ਦਲੇਰੀ ਕੋ ਦੇਖ ਕਰ ਹੂਈ—ਕਿ ਵੁਹ ਝਿਜਕਾ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਕੋ ਪਤਾ ਹੀ ਨਹੀਂ ਕਿ ਕਿਸ ਕੀ ਬਾਂਹ ਪਰ ਉਪਰੇਸ਼ਨ ਕੀਆ ਜਾ

ਰਹਾ ਹੈ। ਉਸ ਕੀ ਤੋ ਬਾਂਹ ਭੀ ਕਟ ਜਾਤੀ ਤਬ ਭੀ ਵੁਹ ਤੋ ਹਾਇ ਨਾ ਪੁਕਾਰਤਾ। ਮਾਲੂਮ ਹੋਤਾ ਹੈ ਕਿ ਉਸ ਵਕਤ ਉਸ ਪਰ ਕੁਛ ਰੂਹਾਨੀ ਤਾਕਤ ਤਾਰੀ ਹੋ ਰਹੀ ਥੀ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀ ਗਿਟ ਮਿਟ ਬੋਲੀ ਵਿਚ ਆਪਣਾ ਅੰਦਰ ਉਘਾੜ ਕੇ ਚਲਦਾ ਲਗਾ ਅਤੇ ਦਾਸ ਗੁਰੂ ਕਰਤਾਰ ਦੇ ਧੰਨਵਾਦ ਧਿਆਨ ਵਿਚ ਮਗਨ ਹੋ ਗਿਆ।

(ਜੇਲ੍ਹ ਚਿੱਠੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਦਾ ਕ੍ਰਿਸ਼ਮਾ

ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ ਉਪਕਾਰ-ਉਦਾਰਤਾ ਅਤੇ ਕਰੁਣਾ-ਰਸ ਦੀ ਵਾਰਤਾ ਦਾ ਇਕ ਉਦਾਹਰਣ ਏਥੇ ਕਰਨ ਯੋਗ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਦੇ ਸ਼ਰੀਕ ਭਾਈਆਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਸ਼ਰੀਕ ਪ੍ਵਾਰ ਮੁੱਢ ਤੋਂ ਹੀ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਨਾਲ ਅਣਹੋਇਆ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਰਖਦਾ ਆਇਆ ਸੀ। ਐਸੀ ਨੇਤ ਹੋਈ ਕਿ ਨਿਕਟੀ ਪਰਵਾਰ ਦਾ ਇਕ ਮਾਇਆ-ਖਟੂ ਨੌਜਵਾਨ ਚੀਨ, ਮਲਾਇਆ ਟਾਪੂਆਂ ਵਲੋਂ ਮਾਇਆ ਦੇ ਬੋਹਲ ਖਟ ਕੇ, ਕਈਆਂ ਬਰਸਾਂ ਪਿਛੋਂ ਵਾਪਸ ਪਿੰਡ ਫਲੇਵਾਲ ਆਇਆ, ਤੇ ਬੜੀ ਭਿਆਨਕ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾਲ ਬੀਮਾਰ ਹੋ ਕੇ ਆਇਆ। ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਬੜਾ ਰਿਸ਼ਟ ਪੁਸ਼ਟ ਸੀ, ਛੇ ਫ਼ੁਟ ਲੰਮਾ ਜਵਾਨ, ਡੇਢ ਫ਼ੁਟ ਚੌੜੀ ਛਾਤੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਅਨਾ-ਚਿਤ ਐਸੀ ਬੀਮਾਰੀ ਲੱਗੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਤਖ਼ਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਹੋ ਗਿਆ, ਨਾ ਹਿਲ ਸਕੇ, ਨਾ ਸਿੱਧਾ ਬੈਠ ਸਕੇ, ਨਾ ਤੁਰ ਫਿਰ ਸਕੇ, ਨਾ ਉਸ ਦੇ ਅੰਗ ਮੁੜ ਸਕਣ, ਸਿੱਧਾ ਸਤੋਰ ਪਿਆ ਰਹੇ ਤਾਂ ਪਿਆ ਰਹੇ, ਜੇ ਖੜਾ ਹੈ ਤਾਂ ਖੜਾ ਰਹੇ। ਬੜਾ ਭਾਰੀ ਜਵਾਨ ਸੀ, ਇਸ ਨੂੰ ਤਿੰਨ ਤਿੰਨ ਚਾਰ ਚਾਰ ਆਦਮੀ ਸਾਂਭ ਸਕਦੇ ਸਨ। ਚੀਨ ਮਲਾਇਆ ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਹਕੀਮਾਂ ਪਾਸੋਂ ਇਲਾਜ ਕਰਾਏ, ਪਰ ਉਸ ਦੀ ਇਹ ਬੀਮਾਰੀ ਨਾ ਹਟੀ। ਬੜਾ ਪਰਮ ਦੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਡਾਕਟਰਾਂ ਹਕੀਮਾਂ ਦੇ ਇਲਾਜਾਂ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਕੇ, ਟਾਪੂਆਂ ਤੋਂ ਮੁੜ ਕੇ ਘਰ (ਫਲੇਵਾਲ) ਆ ਗਿਆ।

ਆਉਂਦੇ ਨੇ ਹੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕੀਤਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਦਰਸ਼ਨ ਦੇ ਜਾਣ। ਖ਼ੁਦ ਚੱਲ ਕੇ ਨਹੀਂ ਆ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਜਦ ਉਸ ਦੀ ਭਿਅੰਕਰੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦਾ ਹਾਲ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਤਾਂ ਕਰੁਣਾ-ਰਸ ਨਾਲ ਢਲ ਕੇ ਐਸੇ ਨਰਮ ਹੋਏ ਕਿ ਸਭ ਘਰੋਗੀ ਖ਼ਾਨਦਾਨੀ ਵੈਰ-ਵਿਰੋਧ ਭੁਲ ਗਏ। ਐਸਾ ਮੌਕਾ ਹੋਇਆ ਕਿ ਓਦੋਂ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਕੀਰਤਨੀ ਬੈਰਾਗੀ ਜਥਾ ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਘਰ ਆ ਜੁੜਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਜਥੇ ਤੋਂ ਆਗਿਆ ਲੈ ਕੇ ਚਲੇ ਗਏ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੇ ਪਾਸ ਪਰਮ ਰੋਗੀ ਵੀਰ ਰੋ ਰੋ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਲੱਗਾ।

ਉਹਨੇ ਸਾਰੀ ਬੀਮਾਰੀ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਹਾਲਤ ਦੱਸੀ ਅਤੇ ਆਖਿਆ, "ਮੈਨੂੰ ਸਾਰੇ ਡਾਕਟਰ ਹਕੀਮ ਜਵਾਬ ਦੇ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਅਤੇ ਕਹਿ ਚੁੱਕੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਲਾ-ਇਲਾਜ ਬੀਮਾਰੀ ਹੈ। ਸੋ ਮੈਂ ਹੁਣ ਮਰ ਤਾਂ ਜਾਣਾ ਹੀ ਹੈ, ਐਸਾ ਉਪਕਾਰ ਕਰੋ ਕਿ ਮੇਰੇ ਨਮਿਤ ਇਕ ਅਖੰਡਪਾਠ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦਾ ਕਰਨਾ ਅਰੰਭ ਕਰਾ ਦਿਓ। ਮੇਰੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਸਾਰਾ ਜਥਾ ਤੁਹਾਡੇ ਘਰ ਆਇਆ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਰੋਗ ਬਿਦਾਰਨੀ ਸਚੇ ਵੈਦਾਂ ਸੰਦਾ ਸੰਗ ਇਕੱਠਾ ਹੋਇਆ ਹੈ। ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਦੀ ਇਹ ਦਾਰੂ ਹਰ ਸੂਰਤ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਰਾਸ ਆਵੇਗੀ। ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਭਰੋਸਾ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਸਰੀਰ ਚਲ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ, ਜੇ ਬਚ ਗਿਆ ਤਾਂ ਮੈਂ ਸਣੇ ਪਰਵਾਰ ਖੰਡੇ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕ ਕੇ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਹੋ ਜਾਵਾਂਗਾ। ਅਤੇ ਆਪਣਾ ਜਨਮ ਸਫਲਾ ਕਰਾਂਗਾ।"

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਉਸ ਤੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸੁਣ ਕੇ ਸਜਲ ਨੇਤਰੀਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋਏ ਸੰਗਤ ਪਾਸ ਆਏ ਤੇ ਬਿਰਹੋਂ ਬੇਧਵੀਂ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਉਸ ਦਾ ਭਲਾ ਕਰੋ। ਸੰਗਤ ਸਭਨੀਂ ਗੱਲੀਂ ਸਮਰੱਥ ਹੈ। ਭਲਾ ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਨੂੰ ਕੌਣ ਮੋੜੇ। ਅਖੰਡਪਾਠ ਦੇ ਤਿਆਰੇ ਬਜਾਉਣ ਲਈ ਦੂਸਰੇ ਦਿਨ ਹੀ ਸਭ ਸਰੰਜਾਮ ਹੋ ਗਿਆ। ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਦੇ ਹਾਵ ਭਾਵ ਨਾਲ ਅਖੰਡ ਪਾਠ-ਮੰਡਪ ਸਜਾਇਆ, ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਕੀਤਾ। ਉਸ ਅਸਾਧ ਰੋਗ ਦੇ ਰੋਗੀ ਸੱਜਣ ਨੂੰ ਚੌਂਹ ਜਣਿਆਂ ਨੇ ਫੜ ਕੇ ਪੇਸ਼ ਹੋਣ ਲਈ ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਖੜੇ ਚੌਰ ਕਰ ਰਹੇ ਸਨ। ਅਭਿਆਸ-ਖਿੜਾਉ ਵਿਚ ਚੌਰ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਉਸ ਨੂੰ ਮੁਖ਼ਾਤਬ ਹੋ ਕੇ ਬੋਲੇ :

"ਤੈਥੋਂ ਇਕ ਭਾਰੀ ਅਵੱਗਿਆ ਹੋਈ ਹੈ, ਪਰ ਤੈਨੂੰ ਹੁਣ ਚਿਤ ਚੇਤੇ ਵੀ ਨਹੀਂ। ਤੂੰ ਦੱਸ ਕਿ ਜਦੋਂ ਮਾਇਆ ਖੱਟਣ ਲਈ ਦੇਸੀਂ ਪਰਦੇਸੀਂ ਇਥੋਂ ਅਰਦਾਸਾ ਸੋਧ ਕੇ ਤੁਰਿਆ ਸੀ, ਓਦਣ ਕੋਈ ਪ੍ਰਣ ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ ਵੀ ਕੀਤੀ ਸੀ ?"

ਬਾਬਾ ਜੀ ਦੇ ਇਹ ਬਚਨ ਸੁਣ ਕੇ ਉਹ ਬੋਲ ਉਠਿਆ, "ਹਾਂ ਜੀ! ਮੈਂ ਪ੍ਰਤੱਗਿਆ ਜ਼ਰੂਰ ਕੀਤੀ ਸੀ ਅਤੇ ਇਹ ਕੀਤੀ ਸੀ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਖੱਟੀ ਕਮਾਈ ਵਿਚੋਂ ਗੁਰੂ ਕਾ ਦਸਵੰਧ ਦਿਆਂ ਕਰਾਂਗਾ। ਪਰ ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਤੋਂ ਅੱਜ ਤਾਈਂ ਦੇ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ। ਦਸਾਂ ਬਾਰਾਂ ਵਰ੍ਹਿਆਂ ਵਿਚ ਹਜ਼ਾਰਾਂ ਰੁਪਏ ਮੈਂ ਕਮਾਏ। ਦਸਵੰਧ ਮੇਰੇ ਸਿਰ ਚੜ੍ਹਦਾ ਗਿਆ। ਮਾਇਆਵੀ ਐਸ਼-ਪ੍ਰਸਤੀ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਦਸਵੰਧ-ਦੇਣ ਦਾ ਖ਼ਿਆਲ ਉੱਕਾ ਹੀ ਵਿਸਰ ਗਿਆ। ਇਹ ਬੜੀ ਭਾਰੀ ਅਵੱਗਿਆ ਹੋ ਗਈ ਹੈ। ਇਸੇ ਅਵੱਗਿਆ ਦੇ ਕਾਰਨ ਇਹ ਅਸਾਧ ਰੋਗ ਮੈਨੂੰ ਲਗਿਆ ਹੈ।"

ਸੁਣ ਕੇ ਸੰਗਤ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਸਾਰਾ ਦਸਵੰਧ ਕੌਡੀ ਕੌਡੀ ਗਿਣ ਕੇ (ਜੋ ਦਮੜੇ ਬਣਦੇ ਸਨ) ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਨੂੰ ਭੇਜ ਦਿਓ। ਫੇਰ ਤੇਰੇ ਨਮਿਤ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਉਸੇ ਵਕਤ ਹੀ ਦਸਵੰਧ ਦੇ ਰੁਪਏ ਕੱਢ ਕੇ, ਆਪਣੇ ਇਕ ਸੱਕੇ ਭਾਈ ਦੇ ਹੱਥ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਭੇਜ ਦਿੱਤੇ। ਫਿਰ ਉਸ ਦੇ ਨਮਿਤ ਸ੍ਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਦਾ ਉੱਦਮ ਉਪਕਾਰ ਅਰੰਭ ਹੋਇਆ।

ਸ੍ਰੀ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਹੁਕਮ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਸਾਰਾ ਅਖੰਡਪਾਠ ਅਤੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਅਰੰਭ ਤੋਂ ਅੰਤ ਤਾਈਂ ਸੁਣਨਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਉਸ ਨੇ ਸਾਰੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਬੂਲ ਕੀਤੀਆਂ। ਨਾਲੇ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਵੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੈਥੋਂ ਬੈਠ ਤੇ ਹੋਣਾ ਨਹੀਂ, ਲੰਮਾ ਪੈ ਕੇ ਸੁਣ ਸਕਾਂਗਾ। ਭੂਮ-ਆਸਣ ਕਰਨ ਦੀ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿੱਤੀ ਜਾਵੇ। ਸੰਗਤ ਨੇ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਨਾਲ ਆਗਿਆ ਦੇ ਦਿਤੀ। ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਕਹਿਣ ਲੱਗੇ, "ਤਕੜੇ ਹੋਵੋ? ਦੇਖ ਕੀ ਭਾਣਾ ਵਰਤਦਾ ਹੈ!"

ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਵੇਲੇ ਹੀ ਚਾਰ ਵਜੇ, ਸ੍ਰੀ ਆਸਾ ਦੀ ਵਾਰ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ। ਗਿਆਰਾਂ ਵਜੇ ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਦਾ ਭੋਗ ਪਿਆ। ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਭੋਗ ਤੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰਨ ਲਈ ਅਰਦਾਸਾ ਹੋਣ ਲੱਗਾ ਤਾਂ ਉਸਨੂੰ ਚੌਂਹ ਜਣਿਆਂ ਨੇ ਫੜ ਕੇ ਅਰਦਾਸੇ ਵਿਚ ਖੜਾ ਕੀਤਾ। ਤਖਤੇ ਵਾਂਗੂੰ ਆਕੜਿਆ ਹੋਇਆ ਤੇ ਫੜਿਆ ਹੋਇਆ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਅਰਦਾਸੇ ਵਿਚ ਐਸੀ ਕਲਾ ਵਰਤੀ ਕਿ ਅਰਦਾਸੇ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਉਹ ਸਿੱਧਾ ਸਤੋਰ ਡੰਡੌਲ ਬੰਦਨਾ ਵਿਚ ਮੂਧੇ ਮੂੰਹ ਛਪਾਲ ਲੰਮਾ ਪੈ ਗਿਆ। ਪਰ ਆਪ ਹੀ ਉਠ ਕੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਹੁਕਮ ਲਿਆ ਗਿਆ, ਤੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਆਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ। ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ 'ਤੇ ਦੇਗ ਵਰਤਾਈ ਗਈ। ਦੇਗ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦੀ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੇ ਆਪਣੀ ਹੱਥੀਂ ਸਜਾਈ ਸੀ ਅਤੇ ਵਰਤਾਈ ਵੀ ਉਹਨਾਂ ਨੇ। ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੂੰ ਛਾਂਦਾ ਦੇ ਕੇ, ਪਹਿਲਾਂ ਉਸ ਦੇ ਹੱਥਾਂ 'ਤੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦਿ ਦਾ ਗੱਫਾ ਧਰ ਕੇ ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪੰਚਾ-ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਹੈ, ਔਖਧੀਆਂ ਸਿਰ ਸੱਚੀ ਔਖਧੀ ਹੈ, ਇਸ ਨੂੰ ਛਕੋ। ਛਕਣ ਦੀ ਦੇਰ ਹੀ ਸੀ ਕਿ ਉਸ ਦੇ ਸਰੀਰ ਵਿਚ ਸਾਵਧਾਨਤਾ ਹੋ ਗਈ ਅਤੇ ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਪਕੜੋ ਨਹੀਂ, ਮੈਂ ਆਪ ਬੈਠ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੀ ਐਸੀ ਅਪਾਰ ਕਿਰਪਾ ਹੋਈ ਕਿ ਅਖੰਡਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਉਪਰ ਬਿਲਕੁਲ ਨਵਾਂ ਨਰੋਆ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਤੁਰਨ ਫਿਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਲੋਕੀਂ ਦੇਖ ਕੇ ਦੰਗ ਰਹਿ ਗਏ। ਡਾਕਟਰ ਹਕੀਮ ਵੀ ਸੁਣ ਕੇ ਦੰਗ ਹੋ ਗਏ। ਗੱਲ ਕੀ, ਸਾਰੇ ਪਰਵਾਰ ਨੇ ਮਿਲ

ਕੇ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ :

ਦੀਨ ਦਇਆਲ ਭਰੋਸੇ ਤੇਰੇ ॥
ਸਭੁ ਪਰਵਾਰੁ ਚੜਾਇਆ ਬੇੜੇ ॥

ਇਸ ਸ਼ਬਦ ਦਾ ਕੀਰਤਨ ਉਹਨਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਮਿਲ ਕੇ ਕੀਤਾ। ਇਸ ਖ਼ੁਸ਼ੀ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਲੰਗਰ ਚਲਾਏ ਅਤੇ ਰਾਜ਼ੀ ਬਾਜ਼ੀ ਹੋ, ਮੁੜ ਟਾਪੂਆਂ ਨੂੰ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਤੇ ਬਾਬਾ ਰਾਮ ਸਿੰਘ ਜੀ ਦੀ, ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਸਾਰੇ ਜਥੇ ਦੀ ਆਮ ਤੌਰ 'ਤੇ ਧੰਨ ਧੰਨ ਹੋਣ ਲਗ ਪਈ। ਬਾਬਾ ਜੀ ਨੇ ਸਲਾਹ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਚਲੋ ਅਸੀਂ ਇਥੋਂ ਹੁਣ ਚੱਲੀਏ। ਇਹ ਧੰਨ ਧੰਨ ਕੰਨੀਂ ਨਹੀਂ ਸੁਣਨੀ। ਇਹ ਇਕ ਵੰਨਗੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਉਦਾਰ-ਚਿਤ ਦੀ ਤੇ ਉਸਤਤ ਨਿੰਦਾ ਤੋਂ ਅਲੇਪ ਰਹਿਣ ਦੇ ਜੀਵਨ ਦੀ।

(*ਰੰਗਲੇ ਸੱਜਣ* ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

ਪ੍ਰੇਤ ਉਧਾਰ

ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਅਖੰਡਪਾਠੀ ਅਤੇ ਕੀਰਤਨੀ ਜਥੇ ਦੀ ਪੈਦਲ ਯਾਤਰਾ ਸਮੂਹ ਗੁਰਦੁਆਰਿਆਂ ਦੀ ਕਰਨ ਦਾ ਦੌਰ ਦੌਰਾ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ। ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਸੰਕਲਪ ਜਥੇ ਦਾ ਇਹ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਜਿਨ੍ਹੀਂ ਰਾਹੀਂ ਸ੍ਰੀ ਦਸਮੇਸ਼ ਜੀ ਵਿਚਰਦੇ ਸ੍ਰੀ ਹਜ਼ੂਰ ਸਾਹਿਬ ਪਧਾਰੇ ਹਨ ਓਹਨੀਂ ਰਾਹੀਂ ਅਤੇ ਉਹਨੀਂ ਹੀ ਮੰਜ਼ਲੀਂ ਮੁਕਾਮੀਂ ਤੁਰਿ ਤੁਰਿ (ਚਲਿ ਚਲਿ) ਤੇ ਠਹਿਰ ਠਹਿਰ ਕੇ ਹੀ ਸਾਰਾ ਜਥਾ ਪੈਦਲ ਅਨੰਦ ਮਾਣਦਾ ਜਾਵੇ। ਯਾਤਰਾ ਕਰਦੇ ਕਰਦੇ ਰਾਹ ਵਿਚ ਇਕ ਪੁਰਾਣਾ ਕਸਬਾ ਆ ਗਿਆ। ਉਪਰੋਂ ਰਾਤ ਪੈਣ ਵਾਲੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਰਹਿਰਾਸ ਦੇ ਪਾਠ ਦਾ ਸਮਾਂ ਭੀ ਹੋ ਗਿਆ। ਜਥੇ ਨੇ ਇਸੇ ਕਸਬੇ ਦੇ ਕਸਬਾਰੀਆਂ ਲੋਕਾਂ ਪਾਸੋਂ ਜੋ (ਸਾਰੇ ਆਨ-ਮਤੀ ਸਨ) ਠਹਿਰ-ਕਿਆਮ ਲਈ ਕੋਈ ਮਕਾਮ-ਅਸਥਾਨ-ਮਕਾਨ ਪੁਛਿਆ। ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਮਿਥ ਕੇ ਸ਼ਰਾਰਤ ਨਾਲ ਉਹ ਮਕਾਨ ਦਸਿਆ ਜਿਥੇ ਕਦੇ ਕੋਈ ਮੁਸਾਫ਼ਰ ਯਾ ਕਿਰਾਏਦਾਰ ਇਕ ਰਾਤ ਭੀ ਨਹੀਂ ਸੀ ਕਟ ਸਕਦਾ। ਇਸ ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਵਿਖੇ ਕੋਈ ਆਸੇਬ ਹੋਂਦਨੀ (ਪ੍ਰੇਤ ਦਾ ਹੋਣਾ) ਮਸ਼ਹੂਰ ਸੀ, ਜਿਥੇ ਵਾਸਾ ਕਰਨ ਨਾਲ ਕਈ ਜਾਨਾਂ ਭੀ ਜੋਖੋਂ ਵਿਚ ਪੈ ਚੁਕੀਆਂ ਸਨ। ਸ਼ਰਾਰਤੀਆਂ ਨੇ ਜਾਣ ਬੁਝ ਕੇ ਅਤੇ ਗਿਣ ਮਿਥ ਕੇ ਜਥੇ ਨੂੰ ਓਸ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਹੀ ਉਤਾਰਾ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਮਕਾਨ ਬੜਾ ਵਧੀਆ ਅਤੇ ਪੱਕਾ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਪਰ ਬੜੇ ਪੁਰਾਣੇ ਵੇਲਿਆਂ ਦਾ ਬਣਿਆ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ। ਅਨੇਕਾਂ ਰਿਹਾਇਸ਼ੀ ਕਮਰੇ ਉਸ ਵਿਚ ਸਨ, ਪਰ ਐਸਾ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੁੰਦਾ ਸੀ ਕਿ ਕਦੇ ਰਿਹਾਇਸ਼ ਉਸ ਵਿਚ ਕਿਸੇ ਦੀ ਹੋਈ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਬੜਾ ਕੁਸੁਥਰਾ ਪਿਆ ਸੀ। ਜਥੇ ਨੇ ਰੈਣ-ਬਸੇਰਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰਨਾ ਸੀ। ਤੀਹ ਪੈਂਤੀ ਸਿੰਘਾਂ ਦਾ ਜੱਥਾ, ਹਥੋ ਹਥੀ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਰੈਣ-ਬਸੇਰੇ ਜੋਗੀ ਜਗ੍ਹਾ ਦੀ ਸਫ਼ਾਈ ਕਰ ਲਈ। ਇਕ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਨਿਵਾਸ ਭੀ ਦੇ ਦਿਤਾ। ਖੂਬ ਸਫ਼ਾਈ ਵਿਛਾਈ ਕਰ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰਦੇਵ ਜੀ ਬਿਰਾਜਮਾਨ ਕਰਾ ਦਿਤੇ। ਅਤੇ ਉਸੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਥੇ ਦੇ ਅਧਮ ਸੇਵਕ (ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਜੀ) ਨੇ ਭੀ ਭੂਮ-ਆਸਨ ਬਿਸਤਰਾ ਕਰ ਲਿਆ। ਸੋਦਰੁ ਦਾ ਦੀਵਾਨ ਭੀ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਤਾਬੇ ਉਸੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਹੀ ਸਜਿਆ। ਕੀਰਤਨ ਭਜਨ ਭੀ ਖ਼ੂਬ ਖ਼ੁਰਾਕ ਹੈ।

ਫੇਰ ਆਪੋ ਆਪਣੇ ਕਮਰਿਆਂ ਵਿਚ ਸਾਰੇ ਸਿੰਘ ਜਾ ਬਿਰਾਜੇ। ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਹੀ ਸਵਾ ਲਖ ਨਾਲ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਵਾਲੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਰਹਿ ਗਏ। ਸਿਆਲੇ ਦੀ ਰੁਤਿ ਸੀ। ਬੂਹਾ ਭੇੜ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ੇ ਮਾਰ ਕੇ ਹੀ ਸਵਣਾ ਬਣਦਾ ਸੀ। ਇਕਾਂਤ-ਵਾਸੀ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਭਜਨ-ਏਕਾਂਤ ਦਾ ਅਨੰਦ ਲੈਣ ਲਈ ਅੰਦਰੋਂ ਬੂਹਾ ਮਾਰ ਲਿਆ। ਅਤੇ ਕੀਰਤਨ ਸੋਹਿਲਾ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਅਭਿਆਸ-ਅਨੰਦ ਵਿਚ ਜੁਟ ਗਏ।

ਰਾਤ ਤਕੜੀ ਬੀਤ ਚੁੱਕੀ ਸੀ। ਹੋਰ ਸਾਰੇ ਥਾਉਂ ਥਾਈਂ ਸੌਂ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਕੇਵਲ ਭੂਮ-ਆਸਨੀ ਗੁਰੂ-ਤਾਬਿਆ ਨਿਵਾਸਨੀ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਹੀ ਜਾਗ ਰਹੇ ਸਨ। ਸੁਤੇ ਜਾਗਨੀ, ਸਿਮਰਨ ਸੁਜਾਗਨੀ ਵਿਚ ਸੁਰਤ ਇਸਥਿਤਨੀਏ ਹੋ ਰਹੇ ਸਨ ਕਿ ਯਕਾ-ਯਕ ਤੇ ਖਟਾ-ਖਟ ਹੀ ਠੋਕਰਾਂ ਪੈਣ ਲਗ ਪਈਆਂ। ਸਿੰਘ ਸੁਜਾਨ ਨੇ ਉਠ ਕੇ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖੋਲ੍ਹਿਆ, ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਨ, ਬੂਹਿਓਂ ਬਾਹਰ ਚੰਦ ਦੀ ਚਾਨਣੀ ਵਿਚ ਇਕ ਬੜੀ ਹੀ ਬਿਕਰਾਲ ਰੂਪ, ਬੜੀ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਕਲ ਖੜੀ ਹੈ, ਜੋ ਸਿਰ ਤੋਂ ਪੈਰਾਂ ਤਾਈਂ ਲਰਜ਼ਾਉਂਦੀ ਹੋਈ ਥਰ ਥਰ ਕੰਬ ਰਹੀ ਹੈ। ਅਭਿਆਸ-ਮੁਜੱਸਮੀ ਨਾਮ ਰਸੀਏ ਸਿੰਘ ਨੇ ਰੰਚਕ ਭੀ ਖ਼ੌਫ਼ ਨਹੀਂ ਖਾਧਾ ਅਤੇ ਉਸ ਨੂੰ ਵੰਗਾਰ ਕੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਤੂੰ ਕੌਣ ਹੈਂ ? ਬੜੀ ਝੀਣੀ ਰੁਦਨ ਬੈਣੀ ਅਵਾਜ਼ ਵਿਚ ਉਸ ਬਿਕਰਾਲ ਰੂਪ ਵਲੋਂ ਉੱਤਰ ਆਇਆ ਕਿ ਮੈਂ ਇਸ ਮਕਾਨ ਦਾ ਮਾਲਕ ਹਾਂ। ਸਦੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਮੈਨੂੰ ਮਰ ਚੁੱਕੇ ਨੂੰ। ਮੇਰੇ ਅਭਾਗ ਕਿ ਇਸ ਪੱਕੇ ਮਕਾਨ ਦੀ ਪੱਕ ਮੁਹੱਬਤੀ, ਕਚ-ਕੁਫੇੜੀ, ਮੋਹ-ਮਮਤੇਰੀ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰੇਤ ਦੀ ਜੂਨ ਵਿਚ ਪੁਆਇਆ। ਜਿਸ ਵਿਚ ਮੈਂ ਚਿਰੰਕਾਲ ਤੋਂ ਦੁਖ ਭੋਗ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਮੈਥੋਂ ਦੱਸੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਇਸ ਮਕਾਨ ਦੀ ਚਾਰ-ਦੀਵਾਰੀ ਵਿਚ ਕੈਦ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੁੱਜ ਕੇ ਦੁਖੀ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹਾਂ। ਅਨੇਕਾਂ ਨੂੰ ਦੁਖ ਦਿਤੇ। ਇਸ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਆਇਆਂ ਅਨੇਕਾਂ ਦੀ ਮੈਂ ਰਤ ਚੂਸੀ। ਸਗੋਂ ਹੋਰ ਭੀ ਦੁਖੀਆ ਹੋਇਆ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਭਾਗਾਂ ਨੂੰ ਗੁਰੂ ਕੇ ਲਾਡਲੇ ਜਥੇ ਨੇ ਏਥੇ (ਇਸ ਮਕਾਨ ਵਿਚ) ਆਣ ਉਤਾਰਾ ਕੀਤਾ ਹੈ। ਅਤੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਭੀ ਪਵਿੱਤਰ ਚਰਨ ਪਏ ਹਨ। ਇਸ ਲਈ ਮੈਂ ਹੁਣ ਇਹ ਬੇਨਤੀ ਘਿਗਿਆ ਕੇ ਕਰਨ ਆਇਆ ਹਾਂ ਆਪ ਦੀ ਸੇਵਾ ਵਿਖੇ ਕਿ ਆਪ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਉਪਕਾਰੀ ਸਿੰਘ ਹੋ, ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਕਰੋ। ਇਸ ਪ੍ਰੇਤ ਜੂਨੀ ਤੋਂ ਮੈਨੂੰ ਛੁਡਾਓ। ਕਲਜੁਗ ਵਿਚ ਹੋਰ ਕੋਈ ਸਾਧਨ ਨਹੀਂ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰੇ ਦਾ। ਸੋ ਦਇਆ ਮਇਆ ਕਰੋ। ਮੇਰੀ ਸਦਗਤੀ ਨਮਿਤ ਏਸ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਇਕ ਅਖੰਡਪਾਠ ਕਰ ਦੇਵੋ ਅਤੇ ਦੇਗਾਂ ਬਣਾ ਕੇ ਯੱਗ ਭੀ ਰਚ ਦੇਵੋ। ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰਾ ਇਸ ਜੂਨੀ ਤੋਂ ਸਦਾ ਲਈ ਛੁਟਕਾਰਾ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।

ਦਇਆਵਾਨ ਸਿੰਘ ਜੀ ਨੂੰ ਬੜਾ ਹੀ ਤਰਸ ਆਇਆ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਉਤੇ।

ਦ੍ਰਵੀਭੂਤ ਹੋ ਕੇ ਅਤੇ ਕਰੁਣਾ-ਰਸ ਵਿਚ ਭਰ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਇਉਂ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਹੇ ਦੁਖੀਏ, ਤੇਰੀ ਹਾਲਤ 'ਤੇ ਬੜਾ ਹੀ ਰਹਿਮ ਆਉਂਦਾ ਹੈ। ਅਸੀਂ ਤੁਰਤ ਹੀ ਤੇਰਾ ਭਲਾ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹਾਂ। ਪਰ ਔਖੀ ਗੱਲ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਤਾਂ ਜੱਥਾ ਬਿਹੰਗਮ ਬਿਬੇਕੀਆਂ ਦਾ ਹੈ। ਅਖੰਡਪਾਠ ਦੀ ਸਾਮੱਗਰੀ ਲਈ ਅਤੇ ਦੇਗ ਲਈ ਤੇ ਲੰਗਰ ਚਲਾਉਣ ਲਈ ਇਤਨੀ ਮਾਇਆ ਸਾਡੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਕਿ ਤੇਰੀ ਰੁਚੀ ਅਨੁਸਾਰ ਯੱਗ ਭੀ ਰਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਖੰਡਪਾਠ ਭੀ ਪੂਰਨ ਗੁਰਮਤਿ ਬਿਧੀ ਅਨੁਸਾਰ ਸੰਪੂਰਨ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ।"

ਇਹ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਇਹ ਗੱਲ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਮਲੂਮ ਹੈ ਕਿ ਇਹ ਬੈਰਾਗੀ ਬਿਬੇਕੀ ਅਨੁਰਾਗੀ ਜਥਾ ਮਾਇਆ ਦਾ ਤਿਆਗੀ ਹੈ, ਪਰ ਮਾਇਆ ਆਪ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਦੀ ਦਾਸੀ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਹੀ ਇਸ ਮਕਾਨ ਵਿਚ ਜਿਤਨੀ ਮਾਇਆ ਆਪ ਚਾਹੋ, ਖੋਦ ਕੇ ਕੱਢ ਸਕਦੇ ਹੋ। ਪਰ ਆਪ ਨੂੰ ਹੋਰ ਕੋਈ ਚਾਹਨਾ ਨਹੀਂ, ਕੇਵਲ ਮੇਰੇ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਸਮਾਗਮ ਰਚਣ ਲਈ ਤਾਂ ਫਲਾਣੇ ਖੂੰਜੇ ਵਿਚ ਪੰਜ ਸੌ ਦਮੜੇ (ਰੁਪਏ) ਦੇਗਚੀ ਵਿਚ ਬੰਦ ਕਰ ਕੇ ਦੱਬੇ ਪਏ ਹਨ, ਉਹ ਕੱਢ ਲਵੋ ਅਤੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਅਖੰਡਪਾਠ ਮਈ ਕਲਿਆਣਕਾਰੀ ਯੱਗ ਮੇਰੀ ਨਮਿਤ ਰਚ ਦੇਵੋ। ਆਪ ਦੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਦੁਹਾਈ ਪਾ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"

ਸਿੰਘ ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਚੰਗਾ ਐਸਾ ਹੀ ਹੋਵੇਗਾ। ਪਰ ਸਾਨੂੰ ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਤਾਂ ਦੱਸ ਜਾ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਪਤਾ ਲਗੇਗਾ ਕਿ ਤੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਗਈ। ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਔਸ ਸਾਹਮਣੇ ਆਲੇ ਵਿਚ ਭੋਗ ਪੈਣ 'ਤੇ ਮੇਰੀ ਨਮਿਤ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਛਾਂਦਾ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਖੰਡਪਾਠ ਦੇ ਭੋਗ ਤੇ ਭੋਗ ਲਗਾ ਕੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਵਰਤਾਇਆ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਨਮਿਤ ਭੀ ਰਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਖੰਡ ਕੀਰਤਨ ਦੇ ਭੋਗ ਵਿਚੋਂ ਸਾਰੀ ਆਈ ਸੰਗਤ ਨੂੰ ਲੰਗਰ ਛਕਾ ਕੇ ਪਿਛੋਂ ਇਹ ਆਲਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਜਾਵੇ। ਨਿਸੰਗ ਜਿੰਦਾ ਹੀ ਪਹਿਲਾਂ ਲਾ ਦਿੱਤਾ ਜਾਵੇ। ਜਿੰਦਰਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਣ ਪਰ ਜੇ ਬਾਟਾ ਖ਼ਾਲੀ ਦਿਸੇ ਤਾਂ ਸਮਝਣਾ ਕਿ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦਾ ਛਾਂਦਾ ਮੈਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਂ ਗੱਫੇ ਲੈ ਗਿਆ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋ ਗਈ। ਜੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਜਿਉਂ ਦਾ ਤਿਉਂ ਹੀ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਹਿ ਜਾਏ ਤਾਂ ਜਾਣਨਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਗੱਫਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਨਹੀਂ ਹੋਇਆ, ਨਾ ਹੀ ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋਈ ਹੈ।

ਬਸ, ਏਤਨੀ ਗੱਲ ਕਰ ਕੇ ਉਹ ਬਿਕਰਾਲ ਰੂਪ ਅਲੋਪ ਹੋ ਗਿਆ। ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਸਾਰੀ ਸੰਗਤ ਵਿਚ ਇਹ ਵਾਰਤਾ ਸੁਣਾਈ ਗਈ। ਸਰਬਤਰ ਦੀ ਸੰਮਤੀ

ਇਹੋ ਹੋਈ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਰੂਪੀ ਯੱਗ ਉਸ ਨਮਿਤ ਰਚਿਆ ਜਾਵੇ। ਉਸ ਪ੍ਰੇਤ ਦੇ ਦੱਸੇ ਅਨੁਸਾਰ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦਾ ਦਸਿਆ ਖੂੰਜਾ ਪਟ ਕੇ ਖੋਲ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਸੱਚਮੁੱਚ ਦੇਗਚੀ ਨਿਕਲ ਆਈ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੱਸੇ ਦਮੜੇ ਭਰੇ ਪਏ ਸਨ। ਤੁਰਤੋ ਫੁਰਤੀ ਸਮੱਗਰੀ ਅਖੰਡਪਾਠ ਦੀ ਖ਼ਰੀਦੀ ਗਈ। ਯੱਗ ਆਦਿਕ ਦਾ ਸਾਮਾਨ ਬੜੇ ਪੈਮਾਨੇ ’ਤੇ ਖ਼ਰੀਦਣਾ ਖ਼ਰੀਦਿਆ ਗਿਆ। ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਡੁੱਲ੍ਹੇ ਖ਼ਰਚਣੇ ਖ਼ਰਚੇ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਕਸਬੇ ਵਿਚ ਧੁੰਮ ਮਚ ਗਈ। ਹੁੰਮ ਹੁਮਾ ਕੇ ਖ਼ਲਕਤ ਆਣ ਇਕੱਠੀ ਹੋਈ। ਬਹੁਤ ਹੈਰਾਨੀ ਇਸ ਗੱਲ ਦੀ ਸਾਰੀ ਲੋਕਾਈ ਨੂੰ ਹੋਈ ਕਿ ਏਥੇ (ਇਸ ਮਕਾਨ ਵਿਖੇ) ਤਾਂ ਕੋਈ ਦੋ ਘੜੀਆਂ ਭੀ ਨਹੀਂ ਕਟ ਸਕਦਾ ਸੀ, ਦੁਹਾਈ ਮਚ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਇਹ ਕੀ ਕਉਤਕ ਹੋਇਆ ? ਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ ਨੇ ਤਾਂ ਹੋਰ ਹੀ ਉਲਟੀ ਰਚਨਾ ਰਚ ਲਈ, ਅਖੰਡਪਾਠ ਸਮਾਗਮ ਦੀ।

ਪੂਰਨ ਗੁਰਮਤਿ ਰੀਤੀ ਮਰਯਾਦਾ ਅਨੁਸਾਰ ਅਖੰਡਪਾਠੀਆਂ ਤੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠੀਆਂ ਤੇ ਰਹਿਤ ਬਹਿਤ ਵਿਚ ਤਿਆਰ ਬਰ ਤਿਆਰ ਸਿੰਘਾਂ ਦੇ ਸਕੇਸ਼ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਾਏ ਗਏ। ਸਾਰੇ ਤੇੜ ਤੇ ਸਿਰ ਦੇ ਬਸਤਰ ਧੁਆਏ ਗਏ। ਅਖੰਡਪਾਠ ਅਰੰਭ ਹੋ ਗਿਆ। ਆਦਿ ਮਧ ਅੰਤ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ। ਅਰਦਾਸ ਉਸ ਪ੍ਰੇਤ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਨਮਿਤ ਕੀਤੀ ਗਈ। ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਖ਼ੂਬ ਗਹਿਰੇ ਛਾਂਦੇ ਵਰਤਾਏ ਗਏ। ਲੰਗਰ ਵੀ ਖੁੱਲ੍ਹੇ ਵਰਤਾਏ ਗਏ। ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਭੋਗ ਸਮੇਂ ਦਾ ਵਾਕ ਲਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਪਿਛਲੀ ਤੁਕ ਤੋਂ ਇਹ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋਇਆ ਕਿ ਤਨਕ ਅਚੇਤ ਬਿਘਨ ਪੈਣ ਕਰਕੇ ਪ੍ਰੇਤ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕੁਛ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਹੈ। ਪਰ ਫੇਰ ਵੀ ਇਸ ਕਸਰ ਦਾ ਕਿਸੇ ਨੇ ਗੁਮੇਹ ਨਾ ਕੀਤਾ, ਸਿਵਾਏ ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਦੇ। ਓੜਕ ਉਸ ਪ੍ਰੇਤ ਦੀ ਦੱਸੀ ਨਿਸ਼ਾਨੀ ਅਨੁਸਾਰ ਉਸ ਨਮਿਤ ਆਲੇ ਵਿਚ ਰੱਖੇ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਦੇ ਛਾਂਦੇ ਨੂੰ ਆਲਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਕੀ ਦੇਖਦੇ ਹਾਂ ਕਿ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਓਵੇਂ ਕਿਵੇਂ ਹੀ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਪਿਆ ਹੈ, ਤਾਂ ਯਕੀਨ ਕਰ ਕੇ ਸਭ ਨੇ ਜਾਣ ਲਿਆ ਕਿ ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਅਚੇਤ ਬਿਘਨ ਪੈ ਗਿਆ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਕਲਿਆਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਸਰ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਇਸ ਰਾਜ਼ ਦਾ ਭੇਦ ਜਥੇ ਦੇ ਖ਼ਾਸ ਖ਼ਾਸ ਸਿੰਘਾਂ ਦੀ ਛਾਤੀ ਵਿਚ ਉਕਰਿਆ ਗਿਆ, ਆਮ ਨੂੰ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਲਗਣ ਦਿਤਾ। ਸਰਬੱਤ ਸੰਮਤੀ ਨਾਲ ਇਹ ਠਹਿਰੀ ਕਿ ਅੱਜ ਅਗਾਂਹ ਪਿਆਨੇ ਦੇ ਚਾਲੇ ਨਾ ਪਾਏ ਜਾਣ। ਇਕ ਰਾਤ ਜਥਾ ਹੋਰ ਇਸੇ ਮਕਾਨ ਵਿਖੇ ਬਿਸਰਾਮ ਕਰੇ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੂੰ ਯਕੀਨ ਪੱਕਾ ਸੀ ਕਿ ਭਾਵੇਂ ਉਸ ਦੀ ਕਲਿਆਣ ਨਹੀਂ ਹੋਈ

ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਪ੍ਰੇਤ ਅੱਜ ਰਾਤ ਨੂੰ ਫੇਰ ਆਵੇਗਾ। ਬਸ ਇਹ ਠਾਣ ਕੇ ਮੋਰਚੇ ਕਾਇਮ ਦੇ ਕਾਇਮ ਹੀ ਰਹੇ। ਰਾਤ ਨੂੰ ਓਹੋ ਗੱਲ ਹੋਈ। ਐਨ ਓਸੇ ਸਮੇਂ ਦਰਵਾਜ਼ਾ ਖਟਖਟਾਇਆ ਗਿਆ। ਜਥੇਦਾਰ ਨੇ ਬੂਹਾ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਓਹੀ ਪ੍ਰੇਤ ਹੈ। ਪਰ ਉਸ ਦੇ ਅਗੇ ਵਰਗਾ ਬਿਕਰਾਲ ਰੂਪ ਨਹੀਂ, ਨਾ ਹੀ ਓਹ ਕੰਬ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਸਵਾਲ ਪੁਛਿਆ ਗਿਆ, "ਪ੍ਰੇਤ, ਕਿਵੇਂ ਹੋਈ ? ਕੀ ਗੁਜ਼ਰੀ ! ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਕਿਉਂ ਨਹੀਂ ਲੈ ਗਏ ?"

ਉਸ ਨੇ ਅਤ ਅਧੀਨ ਹੋ ਕੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ, "ਇਕ ਅਖੰਡਪਾਠ ਮੇਰੀ ਨਮਿਤ ਹੋਰ ਕਰੋ। ਥੋੜੀ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਮੇਰੀ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਨੂੰ। ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੀ ਇਹ ਬਦਕਿਸਮਤੀ ਆਪ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਹੰਭਲਾ ਉਪਕਾਰਾਂ ਦਾ ਮੇਰੀ ਨਮਿਤ ਮਾਰੇ ਤੇ ਦੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।"

ਜਥੇਦਾਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਆਖ਼ਰ ਕੀ ਕਸਰ ਰਹਿ ਗਈ ਤੈਨੂੰ ਜਾਪੀ ?

ਉਸ ਨੇ ਬੜੇ ਅਦਬ ਸਹਿਤ ਉਚਾਰਿਆ, "ਲਓ ਸੁਣੋ ਜੀ, ਅਖੰਡਪਾਠੀਆਂ ਵਿਚ ਫਲਾਣੇ ਨਾਮ ਦਾ ਸਿੰਘ ਆਪਣੀ ਰੋਲਾਂ ਲਾ ਕੇ ਜਾ ਸੁੱਤਾ। ਰਾਤ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ। ਉਸ ਨੂੰ ਕਿਸੇ ਕਾਰਨ ਤੀਜੀ ਰੌਲ ਲਈ ਹੀ ਜਗਾ ਦਿੱਤਾ। ਉਸ ਨੇ ਇਹ ਸਮਝ ਕੇ ਕਿ ਉਹ ਮਦਾਨ ਆਦਿਕ ਤਾਂ ਗਿਆ ਹੀ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਹ ਕਾਹਲੀ ਵਿਚ ਪੰਜ-ਇਸ਼ਨਾਨਾ ਕਰਕੇ ਹੀ ਪਾਠ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ, ਪੂਰਨ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ। ਪਾਠੀਆਂ ਨੂੰ ਸਕੇਸ਼ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਨ ਦਾ ਹੁਕਮ ਸੀ, ਪਰ ਉਹ ਪਲੀਤ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਹੀ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਗ ਪਿਆ। ਕਿਉਂਕਿ ਜਦ ਉਹ ਕੁਝ ਕਾਲ ਸੁੱਤਾ ਸੀ ਤਾਂ ਸੁਪਨੇ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਬੀਰਜ ਪਾਤ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਚਾਹੇ ਇਸ ਸੁਪਨ-ਦੋਸ਼ ਦਾ ਪਤਾ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਰ ਅਪਵਿੱਤ੍ਰਤਾ ਤਾਂ ਹੋ ਹੀ ਗਈ। ਪਲੀਤ ਕਛਹਿਰੇ ਨਾਲ ਹੀ ਪਾਠ 'ਤੇ ਜਾ ਬੈਠਾ। ਬਿਘਨ ਦੇ ਹੋ ਜਾਣ ਕਰਕੇ ਪੂਰਨ ਫਲ ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਦਾ ਨਾ ਸਫਲ ਹੋਇਆ। ਇਹ ਸੁਤੇ ਹੀ ਐਸਾ ਬਿਘਨ ਪੈ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਪੂਰਨ ਨਿਸਚਾ ਹੈ ਕਿ ਇਕ ਹੋਰ ਪਾਠ ਜੇ ਮੇਰੇ ਨਮਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਮੇਰੀ ਕਲਿਆਣ ਹੋਣ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸੰਦੇਹ ਨਹੀਂ। ਮਕਾਨ ਦੇ ਇਕ ਹੋਰ ਗੁਪਤ ਕੋਨੇ ਵਿਚ ਸੌ ਦਮੜਿਆਂ ਦੀ ਦੇਗਚੀ ਹੋਰ ਪਈ ਹੈ। ਉਹ ਕੱਢ ਕੇ ਦੂਜੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਦੇ ਖ਼ਰਚਾਂ ਲਈ ਸਫਲਾਈ ਜਾਵੇ।"

ਨਿਸ਼ਾਨ ਪਤਾ ਦੱਸ ਕੇ ਪ੍ਰੇਤ ਗਣ ਤਾਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਸਾਰੀ ਵਾਰਦਾਤ ਜਥੇ ਦੇ ਸਿੰਘਾਂ, ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਅਖੰਡਪਾਠੀਆਂ ਵਿਚ ਗੁਰਮਤਾ ਕਰਨ ਨਮਿਤ ਦੱਸੀ ਗਈ। ਉਹ ਅਖੰਡਪਾਠੀ ਨਾਮ ਦੱਸੇ ਬਿਨਾਂ ਹੀ ਬੋਲ ਉਠਿਆ ਕਿ ਇਹ ਅਵੱਗਿਆ

ਸੱਚਮੁੱਚ ਮੈਥੋਂ ਹੀ ਹੋਈ ਸੀ ਅਤੇ ਅਣਜਾਣੇ ਹੀ ਹੋ ਗਈ ਸੀ। ਮੈਨੂੰ ਬੀਰਜ ਪਾਤ ਹੋਣ ਦਾ ਕੋਈ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਪਿਛੋਂ ਕਛਹਿਰਾ ਪਲੀਤ ਹੋਇਆ ਦੇਖਣ ਪਰ ਪਤਾ ਲੱਗਾ ਅਤੇ ਬੜਾ ਪਸਚਾਤਾਪ ਹੋਇਆ। ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਉਸ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਯਥਾ ਦੰਡ ਤਨਖ਼ਾਹ ਲਾਈ ਗਈ ਅਤੇ ਅਗੇ ਨੂੰ ਸਭ ਤਾਈਂ ਸਾਵਧਾਨ ਰਹਿਣ ਲਈ ਸੁਚੇਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਦੂਜੇ ਦਮੜੇ, ਦੇਗਚੀ ਕੱਢ ਕੇ ਫੇਰ ਅਖੰਡਪਾਠ ਅਰੰਭ ਕਰ ਦਿੱਤਾ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਸਕੋਚਤਾ ਸਹਿਤ ਯੱਗ ਨਿਰਵਿਘਨ ਸੰਪੂਰਨ ਹੋਇਆ। ਅਤੇ ਪ੍ਰਿਥਮ ਨੇਮੇ ਨਿਯਮ ਅਨੁਸਾਰ ਪ੍ਰੇਤ ਨਮਿਤ ਆਲੇ ਵਿਚ ਰਖਿਆ ਕੜਾਹ ਪ੍ਰਸ਼ਾਦ ਭੀ ਜਦੋਂ ਪਰਤ ਕੇ ਵੇਖਿਆ ਗਿਆ ਤਾਂ ਬਾਟੇ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਸੀ। ਲੇਖੇ ਲਗ ਚੁੱਕਾ ਹੈ। ਸਭ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਿਸ਼ਚੇ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੇਤ ਦੀ ਪ੍ਰੇਤ-ਜੂਨੀ ਵਿਚੋਂ ਬੰਦ ਖ਼ਲਾਸੀ ਹੋਈ। ਇਹ ਉਪਕਾਰ ਕਰ ਕੇ ਖ਼ਾਲਸਾ ਜੀ ਨੇ ਦੂਜੇ ਦਿਨ ਓਥੋਂ ਅਗਾਂਹ ਪਿਆਨੇ ਕੀਤੇ।

ਸਾਰ ਸਿੱਟਾ

ਇਸ ਸੱਚੀ, ਸਚੀਤੀ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਬੀਤੀ ਉਦਾਹਰਣ ਤੋਂ ਇਕ ਗੱਲ ਤਾਂ ਇਹ ਨਿਸਚਿਤ ਹੋਈ ਕਿ ਅੰਤ ਕਾਲ ਮੰਦਰ ਦੀ ਚਿੰਤਾ ਵਿਚ ਮਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਤ ਜੂਨੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਦੂਜੇ ਪ੍ਰੇਤ ਜੂਨੀ ਦਾ ਪ੍ਰਤੱਖ ਕਲਬੂਤ ਭੀ ਦੇਖਿਆ ਗਿਆ। ਨਿਰਾ ਵਹਿਮ ਹੀ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੇਤ ਹੁੰਦੇ ਵੀ ਹਨ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਤੀਜੇ ਇਹ ਸਾਬਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਤ-ਜੂਨ ਵਿਚੋਂ ਖ਼ਲਾਸ ਕਰਨ ਲਈ ਨਾਮ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਸੱਚੀ ਔਖਧੀ ਠੀਕ ਬੈਠਦੀ ਹੈ।

(*ਅਣਡਿਠੀ ਦੁਨੀਆ* ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)

•

ਮਰਨ ਸਮੇਂ ਜਮਾਂ ਦੀ ਝਾਕੀ

(੧)

ਇਸ ਦਾਸਰੇ ਦਾ ਇਕ ਤਾਏ-ਜਾਇਆ ਭਾਈ ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਨਾਮ ਦਾ ਸੀ, ਜੋ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਕੁਸੰਗੀਆਂ ਦੀ ਕੁਸੰਗਤ ਵਿਚ ਫਸ ਕੇ ਸ਼ਰਾਬੀ ਕਬਾਬੀ ਬਣਿਆ ਰਿਹਾ ਅਤੇ ਹੋਰਤ ਖ਼ਰਾਬੀਆਂ ਵਿਚ ਖੀਨ ਖ਼ਰਾਬ ਹੁੰਦਾ ਰਿਹਾ। ਓੜਕ ਭਰੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਤਪਦਿਕ ਦੀ ਨਾਮੁਰਾਦ ਬਿਮਾਰੀ ਨੇ ਗ੍ਰਸ ਲਿਆ। ਤੇ ਐਸਾ ਗ੍ਰਸਿਆ ਕਿ ਉਹ ਸਾਹਾਂ 'ਤੇ ਆ ਪਿਆ। ਅੰਤੀ ਸਮੇਂ ਉਹ ਬੜਾ ਹੀ ਦੁਖੀ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਉਚੀ ਉਚੀ ਦੁਹਾਈਆਂ ਦੇਣ ਲੱਗਾ। ਉਪਰ ਨੂੰ ਬਨੇਰਿਆਂ ਵਲ ਇਸ਼ਾਰੇ ਕਰ ਕਰ ਕੇ ਦੱਸੇ ਕਿ ਔਹ ਜਮ ਦੰਦ ਕੱਢ ਕੇ ਡਰਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਖਾਣ ਨੂੰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਕੰਬਣੀ ਆਉਂਦੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਜਾਨ ਅਜ਼ਾਬਾਂ ਵਿਚ ਫਸੀ ਹੋਈ ਹੈ।

ਦਾਸ ਨੇ ਓਹਨੀਂ ਦਿਨੀਂ ਸਜਰਾ ਹੀ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਛਕਿਆ ਸੀ ਅਤੇ ਪਰਮਾਰਥ ਦੀ ਸੁਹਾਗ-ਪ੍ਰਾਪਤੀ-ਚਾਉ ਵਿਚ ਅਹਿਨਿਸ ਨਾਮ ਜਪਦਾ ਹੋਇਆ ਨਾਲ ਦੀ ਨਾਲ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਭੀ, ਜਿਤਨੇ ਹੋ ਸਕਣ, ਕਰਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਤੁਰਦਾ ਫਿਰਦਾ ਬਹਿੰਦਾ ਉਠਦਾ ਨਾਮ ਅਭਿਆਸ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਇਕ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਜਾਰੀ ਹੀ ਰਖਦਾ ਸੀ। ਇਸੇ ਦਸ਼ਾ ਵਿਚ ਪਾਠ-ਅਭਿਆਸ ਕਰਦੇ ਨੂੰ ਮੇਰੀ ਮਾਈ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਟੇਕ ਸਿੰਘ ਦੀ ਹਾਲਤ ਬੜੀ ਖ਼ਰਾਬ ਹੈ। ਉਹ ਦੁਹਾਈਆਂ ਦਿੰਦਾ ਹੈ, ਨਾਲੇ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਕੰਬਦਾ ਹੈ। ਅਜੀਬ ਗੱਲ ਇਕ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਸੈਨਤਾਂ ਕਰ ਕਰ ਦੱਸਦਾ ਹੈ ਕਿ ਜਮਦੂਤ ਖੜੇ ਡਰਾਉਂਦੇ ਹਨ। ਤੂੰ ਕਾਕਾ ਜ਼ਰਾ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਆ ਕੇ ਦੇਖ ਤਾਂ ਸਹੀ।

ਆਪਣੀ ਮਾਤਾ ਜੀ ਦੀ ਆਗਿਆ ਮੰਨ ਕੇ ਦਾਸ ਉਸ ਪਾਸ ਗਿਆ। ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਵੜਿਆ ਹੀ, ਤਾਂ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਇਹ ਅਵਾਜ਼ ਨਿਕਲੀ, "ਆਹ! ਬਈ ਠੰਢ ਪੈ ਗਈ। ਆ ਜਾ, ਮੇਰੇ ਕੋਲ ਬਹਿ ਜਾ। ਤੇਰੇ ਆਉਣ ਤੇ ਜੋ ਜਮਦੂਤ ਮੈਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦੇ ਸਨ, ਤਾਬੜ-ਤੋੜ ਹੀ ਭੱਜ ਨੱਸ ਗਏ। ਹੁਣ ਮੇਰੇ

ਕੋਲ ਬੈਠਾ ਰਹੁ, ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਨਾ ਜਾਈਂ।" ਸੱਚਮੁੱਚ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਬੈਠੇ ਹੋਏ ਸਾਰੇ ਦੇਖ ਕੇ ਹੈਰਾਨ ਸਨ ਕਿ ਇਕ-ਦਮ ਇਹ ਦੁਹਾਈਆਂ ਦੇਣੋਂ ਕਿਵੇਂ ਹਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਕੰਬਣੀ ਭੀ ਹਟ ਗਈ।

ਮੈਂ ਇਹ ਦੇਖ ਕੇ ਅੰਦਰ ਹੀ ਅੰਦਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੇ ਸਿਦਕ ਵਿਚ ਭਰਪੂਰ ਲੀਣਾ ਹੋ ਕੇ ਆਨੰਦਤ ਹੋ ਰਿਹਾ ਸੀ ਅਤੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਅਗੇ ਗੁਪਤ ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਰਿਹਾ ਸੀ ਕਿ ਹੇ ਸੱਚੇ ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ, ਇਹ ਸਭ ਤੇਰੀ ਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਹੀ ਵਡਿਆਈ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਾਰਨ ਇਹ ਕਉਤਕ ਵਰਤਿਆ ਹੈ, ਵਰਨਾ ਮੈਂ ਨੀਚ ਦੇ ਆਉਣ 'ਤੇ ਇਹ ਘਟਨਾ ਕਿਵੇਂ ਵਰਤ ਸਕਦੀ ਸੀ। ਮੇਰਾ ਸਿਦਕ-ਭਰੋਸਾ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੀ ਪਾਰਸ-ਕਲਾ ਉਤੇ, ਤੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਕਰਕੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੀ ਪਾਰਸ-ਰਸਾਇਣੀ ਬਰਕਤ ਉਤੇ ਅਗੇ ਨਾਲੋਂ ਵੀ ਦਹਿਦੂਣਾ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਪੱਕਾ ਨਿਸਚਾ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਗੁਰਬਾਣੀ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਦੀ ਹੀ ਬਰਕਤ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਜਮ ਡਰ ਕੇ ਭੱਜ ਗਏ ਹਨ।

ਮੈਂ ਜਿਤਨਾ ਚਿਰ ਉਸ ਦੇ ਸਿਰਹਾਣੇ ਬੈਠਾ, ਆਸ ਪਾਸ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰਦਾ ਰਿਹਾ, ਉਹ (ਮੇਰਾ ਤਾਏ-ਜਾਇਆ ਭਾਈ) ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਮੇਰੀ ਬਾਂਹ ਨ ਛੱਡੇ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸੋਂ ਪਰੇ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਵੇ।

ਕੋਈ ਆਥਣ ਜਿਹੇ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੀ, ਦਾਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਬੁੰਗੇ 'ਤੇ ਜਾ ਕੇ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਨੂੰ ਸੁਖ-ਆਸਨ ਕਰਨਾ ਸੀ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਮਜਬੂਰ ਹੋ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਓਥੋਂ ਆਉਣਾ ਪਿਆ। ਮੇਰਾ ਉਠ ਕੇ ਉਸ ਦੇ ਕਮਰੇ 'ਚੋਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਫਿਰ ਓਵੇਂ ਹੀ ਦੁਹਾਈਆਂ ਦੇਣ ਲਗ ਪਿਆ। ਮੈਂ ਤੁਰਤ ਫੁਰਤੀ ਫੇਰ ਆ ਗਿਆ ਅਤੇ ਆਪਣੀ ਭੈਣ ਅਤੇ ਉਸ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਦੇ ਹੱਥੀਂ ਗੁਟਕੇ ਫੜਾ ਕੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਕਰੀ ਜਾਣ ਲਈ ਪ੍ਰੇਰਿਆ। ਉਹ ਪਾਠ ਕਰਨ ਲਗ ਪਈਆਂ ਤੇ ਮੈਂ ਚਲਾ ਗਿਆ। ਫੇਰ ਉਹ ਖਾਸਾ ਸੁਖੀ ਰਿਹਾ।

ਮੈਂ ਸ੍ਰੀ ਗੁਰੂ ਗ੍ਰੰਥ ਸਾਹਿਬ ਜੀ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਨਮਿਤ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ ਕਿ ਇਸ ਦਾ ਮਰਨ ਕਾਲ ਦਾ ਤ੍ਰਾਸ ਨਿਵਾਰਿਆ ਜਾਵੇ। ਅਰਦਾਸ ਕਰ ਕੇ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਵਾਕ ਲਿਆ। ਗੁਰਵਾਕ ਚਾਹੇ ਸੁਖਆਸਨ ਦਾ ਸੀ, ਪਰ ਅਰਦਾਸ ਦੀ ਪ੍ਰਵਾਨਗੀ ਦਾ ਵਾਕ ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ, ਜਿਸ ਵਿਚ ਉਸ ਦੇ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਹੂ-ਬ-ਹੂ ਨਕਸ਼ਾ ਚਿਤਰਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਓੜਕ ਗੁਰ-ਵਾਕ 'ਤੇ ਹੋਰ ਭੀ ਨਿਸਚਿਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਉਸ ਨੇ ਚਲਾਣਾ ਤਾਂ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰ ਜਾਣਾ ਹੈ, ਪਰ ਹੁਣ

ਅੰਤੀ ਅਉਸਰ ਉਸ ਨੂੰ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦੇ ਪਾਠ ਸੁਣਾਉਣ ਦੀ ਅਤੀ ਲੋੜ ਹੈ, ਜਿਸ ਕਰਕੇ ਸੁਖਾਲੇ ਸੁਆਸੀਂ ਉਸ ਦਾ ਚਲਾਣਾ ਹੋ ਜਾਵੇ।

ਮੁੱਕਦੀ ਗੱਲ ਇਹ ਕਿ ਫੇਰ ਉਸ ਦੇ ਨਿਕਟ ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਜਾਰੀ ਹੀ ਰਖਿਆ ਗਿਆ। ਅੰਤੀ ਅਉਸਰ ਤੇ ਸਾਰਿਆਂ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਨੂੰ, ਜੋ ਉਸ ਦੇ ਉਦਾਲੇ ਬੈਠੇ ਸਨ, ਸ੍ਰੀ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪੰਜ ਪੰਜ ਪਾਠ ਕਰਨ ਨੂੰ ਕਿਹਾ। ਸਭ ਨੇ ਕੀਤੇ। ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਜਪੁਜੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਪਾਠ ਕੰਠਾਗਰ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਕੰਠ ਤੋਂ ਪਾਠ ਕੀਤੇ, ਬਾਕੀ ਦਿਆਂ ਨੇ ਗੁਟਕੇ ਤੋਂ ਕੀਤੇ। ਪੰਜਵੇਂ ਪਾਠ ਦੀ ਸਮਾਪਤੀ 'ਤੇ ਉਸ ਦੇ ਸੁਆਸ ਸਾਡੇ ਦੇਖਦਿਆਂ ਸੁਖਾਲੇ ਹੀ ਨਿਕਲ ਗਏ। ਉਸ ਦਾ ਘੋਰੜੂ ਬਜਣੋਂ ਤਾਂ ਉਦੋਂ ਹੀ ਹਟ ਗਿਆ ਸੀ ਜਦੋਂ ਤੋਂ ਪਾਠ ਹੋਣੇ ਆਰੰਭ ਹੋਏ ਸਨ। ਅੱਖੀਆਂ ਤੋਂ ਨੀਰ ਜਾਣਾ ਭੀ ਹਟ ਗਿਆ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਭੈਣਾਂ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, ਹੁਣ ਜਮ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਡਰਾਉਂਦੇ। ਉਸ ਨੇ ਸਿਰ ਹਿਲਾ ਕੇ ਅਤੇ ਬੜੇ ਸੁਖੀ ਹੋ ਕੇ ਦਸਿਆ ਕਿ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀਂ ਇਕ ਵਾਰਤਾ ਹੈ।

ਅਸੀਂ ਤਾਂ ਕਿਸੇ ਨੇ ਉਸ ਸਮੇਂ ਜਮ ਆਉਂਦੇ ਜਾਂਦੇ ਨਹੀਂ ਦੇਖੇ, ਨਾ ਹੀ ਸਾਨੂੰ ਕੋਈ ਦੇਖਣ ਦਾ ਚਾਉ ਸੀ। ਅਨਰਾਉ ਤਾਂ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਬਿਚਾਰੇ ਜਮ-ਗ੍ਰਸਤ ਦਾ ਨਿਸਤਾਰਾ ਜਮਾਂ ਦੇ ਤ੍ਰਾਸ ਤੋਂ ਹੋ ਜਾਏ। ਸੋ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੇਖ ਲਿਆ, ਜੋ ਉਸ ਦੀ ਦਸ਼ਾ ਆਪਣੀ ਪ੍ਰਤੱਖ ਗਵਾਹੀ ਦੇ ਰਹੀ ਸੀ। ਨਾਲੇ ਇਹ ਜਮਦੂਤ ਮਰਨਹਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣੀ ਨੂੰ ਹੀ ਨਜ਼ਰ ਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਦਿੱਸਦੇ। ਜਾਂ ਉਹਨਾਂ ਚੇਟਕੀਆਂ ਨੂੰ ਦਿੱਸਦੇ ਹਨ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੂਤ ਪ੍ਰੇਤ ਦੇ ਇਲਮ ਦਾ ਚੇਟਕ ਲੱਗਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਨੂੰ ਤਾਂ ਇਹ ਪੱਕਾ ਸਬਕ ਹਾਸਲ ਹੋਇਆ ਕਿ **ਗੁਰਬਾਣੀ ਦਾ ਪਾਠ ਸੁਣਦਿਆਂ ਕਰਦਿਆਂ ਦੇ ਨਿਕਟ ਜਮਦੂਤ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦੇ, ਸਗੋਂ ਦੇਖ ਕੇ ਦੂਰੋਂ ਹੀ ਭੱਜ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।** ਸੱਚਮੁੱਚ ਗੁਰ ਕੇ ਬਚਨ, ਗੁਰਬਾਣੀ ਰੂਪੀ ਬਚਨ ਜਮ-ਫਾਸ ਕੱਟਣ ਲਈ ਸਮਰਥ ਹਨ। ਵਾਹੁ ! ਕਿਆ ਸੁੰਦਰ ਤੇ ਢੁਕਵਾਂ ਗੁਰਵਾਕ ਹੈ :

ਗੁਰ ਕਾ ਬਚਨੁ ਸਦਾ ਅਬਿਨਾਸੀ ॥
ਗੁਰ ਕੈ ਬਚਨਿ ਕਟੀ ਜਮ ਫਾਸੀ ॥ *(ਗਉੜੀ ਗੁਆਰੇਰੀ ਮ: ੫)*

(੨)

ਜਮ-ਤ੍ਰਾਸ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੇ ਦੀ ਦੂਜੀ ਉਦਾਹਰਣ ਇਉਂ ਹੈ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ ਹਜ਼ਾਰੀ ਬਾਗ਼ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਜੇਲ੍ਹ-ਯਾਤਰਾ ਬਤੀਤ ਕਰ ਰਹੇ ਸਾਂ, ਅਸਾਡੇ ਨਾਲ ਦੇ

ਚਾਲੀ ਜੇਲ੍ਹ-ਯਾਤਰੂਆਂ ਸਿੱਖ ਸੱਜਣਾਂ ਵਿਚੋਂ ਇਕ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨਾਮੀ ਸੱਜਣ ਭੀ ਸੀ, ਜੋ ਲੁਧਿਆਣੇ ਦੇ ਜ਼ਿਲ੍ਹੇ ਦੇ ਘਰਾਣੇ ਵਿਚ ਜ਼ਿਮੀਦਾਰਾਂ ਦੇ ਘਰ ਜਨਮਿਆ ਸੀ। ਪਰ ਆਰੀਆ ਸਕੂਲ ਲੁਧਿਆਣੇ ਵਿਚ ਤਾਲੀਮ ਪਾਉਂਦੇ ਰਹਿਣ ਕਰਕੇ ਇਸ ਨੂੰ ਐਸਾ ਕੁਸੰਗ ਬਿਆਪ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿ ਇਸ ਨੇ ਆਪਣੇ ਕੇਸ ਕਟਾ ਲਏ ਸਨ ਅਰ ਸਾਰੇ ਸੰਸਕਾਰ ਇਸ ਦੇ ਨਿਰੇ ਸਾਕਤਾਂ ਵਾਲੇ ਹੀ ਸਨ। ਮੁਕੱਦਮਾ ਸਾਜ਼ਸ਼ ਲਾਹੌਰ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਇਹ ਭਗੌੜਾ ਹੋ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਿਛੋਂ ਫੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ। ਅਤੇ ਤੀਜੇ ਕੇਸ ਵਿਚ ਉਮਰ-ਕੈਦ ਹੋ ਕੇ ਅਸਾਡੇ ਪਾਸ ਹਜ਼ਾਰੀ ਬਾਗ਼ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਹੀ ਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਪਰ ਇਸ ਨੂੰ ਹੰਜੀਰਾਂ ਦੀ ਛੂਤ-ਬੀਮਾਰੀ ਹੋਣ ਕਰਕੇ ਜੇਲ੍ਹ ਅੰਦਰਲੇ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਹੀ ਵੱਖਰਾ ਰਖਦੇ ਸਨ। ਉਂਜ ਅਸੀਂ ਭੀ ਸਾਰੇ ਵੱਖੋ ਵੱਖਰੀਆਂ ਕੋਠੜੀਆਂ ਵਿਚ ਤਾੜੇ ਹੋਏ ਸਾਂ, ਪਰ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਅਸਾਥੋਂ ਘਣੀ ਦੂਰ ਹਸਪਤਾਲ ਦੇ ਵਾਰਡ ਵਿਚ ਬੰਦ ਸੀ, ਜਿਸ ਦੇ ਨੇੜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਸਨ ਢੁਕਣ ਦਿੰਦੇ।

ਉਥੇ ਆ ਕੇ ਇਹ ਮਹੀਨਿਆਂ ਬੱਧੀ ਸਖ਼ਤ ਬੀਮਾਰ ਪਿਆ ਰਿਹਾ ਤੇ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤਾਂ ਬੜਾ ਹੀ ਔਖਾ ਰਿਹਾ। ਇਸ ਦੇ ਸੰਬੰਧੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਕੋਈ ਇਸ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਨੂੰ ਭੀ ਨਾ ਆਇਆ। ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਜੇਲ੍ਹ ਵਾਲਿਆਂ ਨੇ ਬੜੀ ਨਾਜ਼ਕ ਵੇਖੀ ਅਤੇ ਉਹਨਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਗਿਆ ਕਿ ਇਹ ਹੁਣ ਚਲਾਣਿਆਂ ਉਤੇ ਪਿਆ ਹੈ ਤਾਂ ਉਹਨਾਂ ਨੇ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਪੁਛਿਆ ਕਿ ਦੱਸੋ ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨੀ ਹੈ, ਉਸ ਨੂੰ ਬੁਲਾ ਲਈਏ। ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਅੱਖੀਆਂ ਵਿਚ ਨੀਰ ਭਰ ਕੇ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਮੇਰਾ ਇਸ ਜਗਤ ਵਿਚ ਕੌਣ ਹੈ, ਅਰਥਾਤ ਕੋਈ ਨਹੀਂ।"

ਓੜਕ ਬਾਰੰਬਾਰ ਪੁੱਛਣ ਤੇ ਜ਼ੋਰ ਦੇਣ 'ਤੇ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਆਖਿਆ, "ਬਚਨ ਦੇਵੋ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੱਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ। ਜਿਸ ਨਾਲ ਮੈਂ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਮਿਲਾ ਦਿਓਗੇ ਤਾਂ ਮੈਂ ਦੱਸਦਾ ਹਾਂ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਨਾ ਸਹੀ।" ਗੋਰੇ ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਜੇਲ੍ਹ ਨੇ, ਜੋ ਮੈਡੀਕਲ ਆਫ਼ੀਸਰ ਹੋਣ ਦੀ ਹੈਸੀਅਤ ਵਿਚ ਉਸ ਦਾ ਇਲਾਜ ਭੀ ਬੜੇ ਗਹੁ ਨਾਲ ਕਰਦਾ ਸੀ, ਉਸ ਨੇ ਬਚਨ ਦੇ ਦਿੱਤਾ ਕਿ ਦੱਸੋ ਕਿਸ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਮੈਂ ਕਰਾ ਦੇਵਾਂਗਾ। ਤਿਸ ਪਰ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਮੰਗ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮੇਰੇ ਸਾਥੀ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕੈਦੀਆਂ ਵਿਚੋਂ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਮੇ ਜੋ ਸੱਜਣ ਹਨ, ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੈਂ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਤੇ ਨਾਲੇ ਚਾਰ ਹੋਰ ਸੱਜਣਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਾ ਦਿਓ। ਉਹ ਸੱਜਣ ਭਾਈ ਕਰਤਾਰ ਸਿੰਘ ਚੰਦ ਨਿਵਾਸੀ, ਭਾਈ

ਮੁਨਸ਼ਾ ਸਿੰਘ ਦੁਖੀ ਤੇ ਦੋ ਹੋਰ ਕੋਈ ਹੋਣ। ਹੋਰ ਕਿਸੇ ਨਾਲ ਨਹੀਂ ਅਤੇ ਜ਼ਰੂਰੀ ਇਉਂ ਮਿਲਣਾ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਦੇ ਪਾਸ ਆਪਣੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦਾ ਕਫ਼ਾਰਾ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰ ਕੇ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਾਉਣਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਤੁਹਾਡੇ ਪਾਦਰੀ ਕਰਿਆ ਕਰਾਇਆ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਹਨਾਂ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਤੇ ਗੱਲਬਾਤ ਪ੍ਰਾਈਵੇਟ ਹੋਵੇ, ਉਹਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਾ ਹੋਵੇ, ਨਾ ਹੀ ਤੂੰ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਹੋਵੇਂ।

ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, "ਇਹ ਸਭ ਕੁਝ ਤਾਂ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ, ਪਰ ਬੜੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤਾਂ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਿਵੇਂ ਕਰਾਵਾਂ। ਬਿਹਾਰ ਉੜੀਸਾ ਦੀ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਅਤੇ ਖ਼ਾਸ ਕਰਕੇ ਪੰਜਾਬ ਗਵਰਨਮੈਂਟ ਦਾ ਸਖ਼ਤ ਹੁਕਮ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਕੈਦੀਆਂ ਨੂੰ ਪਰਸਪਰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਨਾਲ ਮਿਲਣ ਨਾ ਦੇਵੋ। ਸਭ ਅੱਡੋ ਅੱਡੀ ਆਪੋ ਆਪਣੀਆਂ ਕਾਲ ਕੋਠੜੀਆਂ (Cells) ਵਿਚ ਤੜੇ ਰਹਿਣ। ਖ਼ਾਸ ਕਰ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਬਾਰੇ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸਖ਼ਤ ਆਰਡਰ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਪਾਸ ਜੇਲ੍ਹ ਦੇ ਕਿਸੇ ਬੰਦੇ ਬਸ਼ਰ ਨੂੰ ਨੇੜੇ ਨਾ ਆਣ ਦੇਵੋ। ਦੂਜੇ ਪੰਜਾਬ ਦੇ ਸਿੱਖ ਪੋਲੀਟੀਕਲ ਕੈਦੀ !! ਏਹਨਾਂ ਵਿਚੋਂ ਤਾਂ ਕੋਈ ਭੀ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ, ਨਾ ਹੀ ਉਹ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਲਿਜਾਇਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ।"

ਤਿਸ ਪਰ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਚੰਗਾ ਆਪਣਾ ਦਿੱਤਾ ਹੋਇਆ ਬਚਨ (Word) ਵਾਪਸ ਲੈ ਲਵੋ। ਗੋਰੇ ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਨੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਬਚਨ ਤਾਂ ਮੈਂ ਵਾਪਸ ਨਹੀਂ ਲੈਂਦਾ, ਜ਼ਰੂਰ ਪੂਰਾ ਕਰਾਂਗਾ। ਪਰ ਇਸ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਪੂਰਾ ਕਰੂੰਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਨਾ ਦੱਸੀਂ ਕਿ ਇਹ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਾਈ ਗਈ ਹੈ। ਮੈਂ ਸਭ ਤੋਂ ਬੇਖ਼ਬਰ ਹੀ, ਬਿਨਾਂ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਦੱਸੇ ਦੇ, ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਲੈ ਆਉਂਦਾ ਹਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਦੀ ਆਥਣ ਦੀ ਪ੍ਰੇਅਰ (Prayer) ਰਹਿਰਾਸ ਦੇ ਪਾਠ ਪਿਛੋਂ ਮੈਂ ਚੁਪਕੇ ਹੀ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਨੂੰ ਉਸ ਦੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਲੈ ਆਵਾਂਗਾ। ਉਸ ਵਕਤ ਹੋਰ ਕੋਈ ਜੇਲ੍ਹ-ਮੁਲਾਜ਼ਮ ਭੀ ਨਹੀਂ ਦੇਖਦਾ ਹੋਵੇਗਾ। ਦੂਜੀ ਸੂਰਤ ਇਹ ਭੀ ਹੈ ਕਿ ਭਾਈ ਰਣਧੀਰ ਸਿੰਘ ਭੀ ਜੇ ਕਿਸੇ ਨੂੰ ਇਹ ਗੱਲ (ਮੁਲਾਕਾਤ ਵਾਲੀ) ਨਾ ਦੱਸਣ ਦਾ ਵਾਅਦਾ ਕਰੇਗਾ ਤਾਂ ਉਸ ਨੂੰ ਲਿਆਵਾਂਗਾ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਬੜੀ ਮਜਬੂਰੀ ਹੈ। ਇਤਨੀ ਗੱਲ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਕਰ ਕੇ ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਗੋਰਾ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸੋਂ ਚਲਿਆ ਗਿਆ।

ਰਹਿਰਾਸ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਪਾਠ ਪਿੱਛੋਂ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਚੁੱਪ ਕੀਤਾ ਹੀ ਆਇਆ। ਮੇਰੀ ਕੋਠੀ ਦੇ ਜੰਗਲੇ ਦੇ ਬਾਹਰ ਖੜਾ ਹੋ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਗੁਡ ਈਵਨਿੰਗ ਕਹਿ ਕੇ

ਪੁੱਛਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਤੂੰ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਨੀ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹੈਂ, ਜੋ ਹਸਪਤਾਲ ਵਿਚ ਬੀਮਾਰ ਹੈ। ਮੈਂ ਉੱਤਰ ਵਿਚ ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕੀ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ, ਦੋ ਨੈਣ। ਮੈਂ ਤਾਂ ਅੱਗੇ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਮਿਲਣਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ ਕਿ ਤਿੰਨ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀ ਵਾਇਰਲੈੱਸ ਮੈਨੂੰ ਪਹੁੰਚ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਮਿਲਣ ਲਈ ਬਹੁਤ ਬੇਤਾਬ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਇਹ ਆਪ ਦਾ ਬਹੁਤ ਉਪਕਾਰ ਹੋਵੇਗਾ ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਨਾਲ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਾ ਦੇਵੋਗੇ।

ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਬੜਾ ਹੀ ਹੈਰਾਨ ਹੋਇਆ ਜਦੋਂ ਉਸ ਨੇ ਵਾਇਰਲੈੱਸ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਸੁਣੀ।

ਮੈਂ ਆਖਿਆ, ਹੈਰਾਨ ਕਿਉਂ ਹੁੰਦੇ ਹੋ, ਇਹ ਤਾਂ ਮਾਮੂਲੀ ਗੱਲ ਹੈ।

ਕਹਿਣ ਲੱਗਾ, ਇਹ ਦੂਜੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਮੇਰੇ ਤਜਰਬੇ ਵਿਚ ਆਈ ਹੈ ਕਿ ਸਿੱਖ ਪਰਸਪਰ ਦਿਲਾਂ ਦਿਲਾਂ ਅੰਦਰ ਹੀ ਵਾਇਰਲੈੱਸ ਚਲਾ ਲੈਂਦੇ ਹਨ। ਇਹ ਗੱਲ ਹੈ ਵੀ ਕਾਬਲੇ ਯਕੀਨ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਜ਼ਰੂਰ ਉਸ ਦੀ ਵਾਇਰਲੈੱਸ ਪੁੱਜੀ ਹੋਣੀ ਹੈ, ਜੋ ਤਿੰਨ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਤੈਨੂੰ ਉਹ ਬੜਾ ਯਾਦ ਕਰ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਰਾਤ ਤਾਂ ਖ਼ਾਸ ਤੌਰ 'ਤੇ ਹੀ ਤੇਰੀ ਬਾਬਤ ਉਸ ਨਾਲ ਗੱਲ ਬਾਤ ਹੋਈ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਆਇਆ ਹਾਂ ਕਿ ਤੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੁਣ ਲੈ ਚੱਲਾਂ, ਪਰ ਇਸ ਸ਼ਰਤ 'ਤੇ ਕਿ ਤੂੰ ਬਚਨ (Word) ਦੇਵੇਂ ਕਿ ਇਸ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਤੇਰੀ ਜ਼ਬਾਨੋਂ ਤੇ ਤੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਕਿਸੇ ਪਾਸ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗੀ। ਆਪਣੀ ਸਾਰੀ ਮੁਸ਼ਕਲ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਦੱਸੀ ਅਤੇ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਆਪਣੀ ਆਕਵਰਡ ਪੁਜੀਸ਼ਨ (ਔਖੀ ਪੁਜੀਸ਼ਨ) ਆਪ 'ਤੇ ਛੱਡਦਾ ਹਾਂ।

ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਤਸੱਲੀ ਕਰਵਾਈ ਕਿ ਨਿਸ਼ਾ-ਖ਼ਾਤਰ ਰਖੋ, ਗੱਲ ਬਾਹਰ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲੇਗੀ। ਗੁਰਸਿਖ ਤਾਂ "ਗਲ ਨ ਬਾਹਰਿ ਨਿਕਲੇ ਹੁਕਮੀ ਬੰਦੇ ਕਾਰ ਕਰਾਰੀ" ਦੇ ਅਸੂਲ ਦੇ ਕਾਇਲ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਚਲੋ ਫੇਰ ਲੈ ਚੱਲੋ। ਪਰ ਪਹਿਲਾਂ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸ ਲਵੋ ਕਿ ਉਹ ਪਹਿਲੀ ਗੱਲ ਕਿਹੜੀ ਹੈ ਜਿਸ ਨੇ ਤੈਨੂੰ ਇਤਨਾ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਛਡਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਨੇ ਸਾਰੀ ਗੱਲ ਸੁਣਾਈ ਕਿ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਛੇ ਮਹੀਨੇ ਤੋਂ ਸਖ਼ਤ ਬੀਮਾਰ ਹੈ। ਹੁਣ ਤਾਂ ਉਸ ਦੀ ਬੜੀ ਹੀ ਖ਼ਤਰਨਾਕ ਹਾਲਤ ਹੈ। ਉਸ ਦੇ ਕੋਲ ਜਾਂਦਿਆਂ ਭੀ ਭੈ ਲਗਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਦਿਨ ਤੋਂ ਉਸ ਦੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ 'ਚੋਂ ਨੀਰ ਚਲਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਕਈ ਵਾਰ ਉਸ ਦਾ ਸਾਰਾ ਸਰੀਰ ਕੰਬਣ ਲਗ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਕ

ਦਿਨ ਮੈਂ ਜਦੋਂ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਗਿਆ ਤਾਂ ਉਹ ਬੜੀ ਭਿਆਨਕ ਕੰਬਣੀ ਕੰਬ ਰਿਹਾ ਸੀ। ਨਾਲੇ ਉਪਰ ਛੱਤ ਵੱਲ ਦੇਖ ਦੇਖ ਕੇ ਘਿਗਿਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਉਸ ਦੀਆਂ ਡਰਾਵਣੀਆਂ ਅੱਖੀਆਂ 'ਚੋਂ ਇਹ ਗੱਲ ਸਾਫ਼ ਪੜ੍ਹੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ ਕਿ ਇਹ ਕੋਈ ਭਿਆਨਕ ਚੀਜ਼ ਦੇਖ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਮੇਰੇ ਪੁੱਛਣ 'ਤੇ ਉਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਨੂੰ ਕਈ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਇਕ ਬਦ-ਸ਼ਕਲ ਡਰਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਉਸ ਨੇ ਸਪੱਸ਼ਟ ਆਖਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਜਿੰਨਾਂ ਭੂਤਾਂ ਪ੍ਰੇਤਾਂ ਜਮਦੂਤਾਂ ਦੇ ਬੜਾ ਸਖ਼ਤ ਬਰਖ਼ਿਲਾਫ਼ ਰਿਹਾ ਹਾਂ, ਐਪਰ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਕਾਇਲ ਹੋਣਾ ਪਿਆ। ਔਹ ਦੇਖ, ਸਾਹਮਣੇ ਮੈਨੂੰ ਇਕ ਪ੍ਰੇਤ ਡਰਾ ਰਿਹਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰੋਜ਼ ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਦੀ ਕਹੀ ਹੋਈ ਉਪ੍ਰੋਕਤ ਗੱਲ ਉੱਤੇ ਯਕੀਨ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਰਹਿ ਨ ਸਕਿਆ। ਏਤਨੇ ਨੂੰ ਛੱਤ ਵੱਲ ਤਕੜਾ ਖੜਕਾ ਹੋਇਆ। ਜੋ ਮੈਨੂੰ ਦਿਸਿਆ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮੈਂ ਕੰਨੀਂ ਸੁਣਿਆ ਜ਼ੋਰ ਦਾ ਖੜਾਕ। ਪਰ ਜਦੋਂ ਮੈਂ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਵੱਲ ਦੇਖਿਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਮੇਰੀਆਂ ਅੱਖਾਂ 'ਚੋਂ ਹੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਪਛਾਣ ਲੀਤਾ। ਮੈਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ, ਖੜਾਕ ਸੁਣਿਆ ? ਮੈਂ ਆਖਿਆ, ਹਾਂ, ਪਰ ਦੇਖਿਆ ਕੁਝ ਨਹੀਂ। ਉਸ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਦੱਸਿਆ ਕਿ ਇਹ ਪ੍ਰੇਤ ਰੋਜ਼ ਜਾਣ ਲਗਿਆਂ ਇਉਂ ਖੜਾਕ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਹੁਣੇ ਉਹ ਗਿਆ ਮੈਨੂੰ ਜਾਂਦਾ ਦਿਸਿਆ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਹਰ ਰੋਜ਼ ਆਉਂਦਾ ਜਾਂਦਾ ਦੀਂਹਦਾ ਹੈ। ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਨੇ ਫੇਰ ਜ਼ਿਕਰ ਕੀਤਾ ਕਿ ਚਾਹੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਅੱਖੀਂ ਉਹ ਪ੍ਰੇਤ ਨਹੀਂ ਦੇਖਿਆ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਹੁਣ ਪੱਕਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਉਹ (ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ) ਜ਼ਰੂਰ ਕੋਈ ਪ੍ਰੇਤ ਦੇਖਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹ ਭੂਤ ਉਸ ਨੂੰ ਆ ਕੇ ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਗੱਲ ਸੀ ਜਿਹੜੀ ਮੈਨੂੰ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਬਥੇਰਾ ਹੈਰਾਨ ਕਰ ਰਹੀ ਸੀ, ਹੁਣ ਤੈਂ ਦੂਜੀ ਹੈਰਾਨ ਕਰਨ ਵਾਲੀ ਗੱਲ ਆਖ ਦਿੱਤੀ। ਮੁਕਦੀ ਗੱਲ, ਇਉਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰਦਾ ਕਰਾਉਂਦਾ ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਮੈਨੂੰ ਕੋਠੜੀ 'ਚੋਂ ਕੱਢ ਕੇ ਹਸਪਤਾਲ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਪਾਸ ਲੈ ਗਿਆ।

ਜਦੋਂ ਅਸੀਂ (ਮੈਂ ਤੇ ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ) ਉਸ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਜਾ ਕੇ ਵੜੇ ਤਾਂ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਠੰਢਾ ਸਾਹ ਭਰ ਕੇ ਬੋਲਿਆ, "ਹਾਂ ! ਆਰਾਮ ਆ ਗਿਆ !" ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਨੇ ਪੁੱਛਿਆ, "ਕਿਸ ਗੱਲ ਦਾ ਆਰਾਮ ਆ ਗਿਆ ?" ਤਾਂ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ, "ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਕਮਰੇ ਵਿਚ ਦਾਖ਼ਲ ਹੁੰਦਿਆਂ ਹੀ ਉਹ ਪ੍ਰੇਤ ਭੈ-ਭੀਤ ਹੋ ਕੇ ਭੱਜ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਡਰਾਉਣੀ ਕੰਬਣੀ ਆਉਣੀ ਹਟ ਗਈ ਹੈ ਤੇ ਆਰਾਮ ਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਆਪ-ਮੁਹਾਰੇ ਇਹ ਫ਼ਿਕਰਾ ਨਿਕਲ ਗਿਆ, 'ਹਾਂ ! ਆਰਾਮ ਆ ਗਿਆ।' " ਗੱਲ ਕੀ, ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਉਸ ਦੇ

ਪਾਸ ਛੱਡ ਕੇ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਆਖ ਕੇ ਕਿ ਤੁਸੀਂ ਪਰਸਪਰ ਹਾਲ ਪਿਆਰ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ ਕਰੋ, ਮੈਂ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਪਿੱਛੋਂ ਫੇਰ ਆ ਕੇ (ਮੇਰੇ ਵੱਲ ਇਸ਼ਾਰਾ ਕਰ ਕੇ) ਤੈਨੂੰ ਛੱਡ ਆਵਾਂਗਾ। ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ।

ਉਸ ਦੇ ਜਾਣ ਦੀ ਦੇਰ ਸੀ ਕਿ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਬਿਲਬਿਲਾ ਕੇ ਰੋਇਆ। ਬੜਾ ਹੀ ਰੋਇਆ। ਕਮਜ਼ੋਰ ਬੜਾ ਹੀ ਹੋਇਆ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਰੀਰ ਦਾ ਤਾਂ ਕਰੰਗ ਹੀ ਬਣਿਆ ਹੋਇਆ ਸੀ। ਅੱਖਾਂ ਬਾਹਰ ਨਿਕਲੀਆਂ ਹੋਈਆਂ ਸਨ। ਮੰਜੇ ਤੋਂ ਉੱਠ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਮੈਂ ਉਸ ਦੇ ਪਾਸ ਹੀ ਕੁਰਸੀ 'ਤੇ ਬੈਠ ਗਿਆ। ਉਸ ਨੂੰ ਆਖਿਆ ਕਿ ਰੋਵੋ ਨਾ, ਆਪਣੇ ਮਨ ਦੀ ਬਿਰਥਾ ਦੱਸੋ। ਰੋਣ ਨਾਲ ਤੁਹਾਨੂੰ ਬਹੁਤ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਉਹ ਬੋਲ ਭੀ ਮਸਾਂ ਹੀ ਸਕਦਾ ਸੀ। ਸਪਤ-ਤਾਲ ਦੀ ਬਾਣੀ ਵਾਲੀ ਉਸ ਦੀ ਆਵਾਜ਼ ਉਸ ਦੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਿਕਲਦੀ ਸੀ, ਜੋ ਪਾਸ ਹੋ ਕੇ ਕੰਨ ਲਾ ਕੇ ਸੁਣੀ ਜਾਂਦੀ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਘਿਗਿਆ ਕੇ ਆਖਿਆ, "ਮੈਨੂੰ ਪਾਪੀ ਨੂੰ ਬਖ਼ਸ਼ ਲਵੋ ਅਤੇ ਬਖ਼ਸ਼ਾ ਦਿਓ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ ਪਾਸੋਂ। ਮੈਂ ਬੜਾ ਪਾਪੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਾਉਣ ਲਈ ਪਸਚਾਤਾਪ ਆਪ ਦੇ ਪੇਸ਼ ਕਰਦਾ ਹਾਂ।"

ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਹੱਲਾਸ਼ੇਰੀ ਦਿੱਤੀ ਕਿ ਨਿਸੰਗ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦਸੋ, ਹੁਣ ਸੋਚਣ ਦਾ ਵੇਲਾ ਨਹੀਂ।

ਫਿਰ ਉਸ ਨੇ ਹੌਲੀ ਹੌਲੀ ਅਟਕਵੀਂ ਤੇ ਥਿਥਲਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਤੋਂ ਆਪਣੀ ਪਾਪ-ਕਹਾਣੀ ਵਰਣਨ ਕਰਨੀ ਆਰੰਭੀ। ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਪਹਿਲਾ ਪਾਪ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੈਂ ਕੁਸੰਗ ਕਰਕੇ ਗੁਰਸਿੱਖੀ ਤੋਂ ਪਤਿਤ ਹੋ ਚੁੱਕਾ ਹਾਂ। ਜਦੋਂ ਦਾ ਮੈਂ ਏਥੇ ਹਜ਼ਾਰੀ ਬਾਗ਼ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਆਇਆ ਹਾਂ, ਮੈਂ ਕੇਸ ਤਾਂ ਧਾਰਨ ਕਰ ਲਏ ਹਨ, ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਆਪਣਾ ਪਾਪ ਅਤੇ ਤਨਖ਼ਾਹ ਬਖ਼ਸ਼ਾਉਣ ਦਾ ਅਵਸਰ ਮਿਲਦਾ ਦਿਸਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਪ੍ਰਾਣਾਂ 'ਤੇ ਪਿਆ ਹਾਂ। ਤੁਸਾਡੇ ਬਖ਼ਸ਼ਾਉਣ ਤੋਂ ਬਖ਼ਸ਼ਿਆ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹਾਂ। ਹੋਰ ਮੇਰੇ ਵਿਚ ਕੋਈ ਤਾਕਤ ਨਹੀਂ। ਦੂਜੇ ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਸਾਰੇ ਕਮਾਤੇ ਭਿਆਨਕ ਪਾਪ ਆਪ ਦੇ ਪਾਸ ਦੱਸ ਕੇ ਆਪਣੀ ਹਿੱਕ ਹੌਲੀ ਕਰਨਾ ਚਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਉਹਨਾਂ ਪਾਪਾਂ ਵਿਚੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਬੱਜਰ ਪਾਪ ਮੈਥੋਂ ਇਹ ਹੋਇਆ ਜੋ ਸਾਰੇ ਦੁਖ ਦਾ ਮੂਲ ਹੈ, ਜ਼ਰਾ ਕੰਨ ਦੇ ਕੇ ਸੁਣਨਾ ਜੀ। ਆਪ ਨੂੰ ਪਤਾ ਹੋਣਾ ਹੈ ਕਿ ਫਲਾਣੇ ਸਾਲ ਫਲਾਣੀ ਤਰੀਕ ਨੂੰ ਅਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਸਾਹਨੇਵਾਲ ਇਕ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਡਾਕਾ ਪਿਆ ਸੀ।

ਮੈਂ ਹੁੰਗਾਰਾ ਭਰਿਆ ਅਤੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਮੈਂ ਸੁਣਿਆ ਸੀ।

ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਫੇਰ ਬਿਆਨ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤਾ, "ਜੀ ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ, ਉਹ ਡਾਕਾ ਮੈਂ ਹੀ ਪਵਾਇਆ ਸੀ। ਮੇਰੀ ਤਰਕੀਬ ਨਾਲ ਹੀ ਪਿਆ ਸੀ। ਸਾਡੇ ਪਿੰਡ ਸਾਹਨੇਵਾਲ ਦਾ ਇਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਮਾਲਦਾਰ ਖ਼ਤਰੀ ਸੀ, ਜੋ ਇਸ ਡਾਕੇ ਵਿਚ ਜਾਨੋਂ ਮਾਰਿਆ ਜਾਣਾ ਆਪ ਨੇ ਸੁਣਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ? ਜਦੋਂ ਆਪ ਬਾਹਰ ਸੀ।"

ਮੈਂ ਆਖਿਆ, "ਹਾਂ ਇਹ ਗੱਲ ਭੀ ਸੁਣੀ ਸੀ ਕਿ ਸਾਹਨੇਵਾਲ ਇਕ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਇਸ ਡਾਕੇ ਵਿਚ ਮਾਰਿਆ ਗਿਆ।"

ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਨੇ ਬੜੇ ਤਸਲੀਮ-ਕੁਨ (Confirming) ਲਹਿਜੇ ਵਿਚ ਆਖਿਆ, "ਉਸ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾ ਖ਼ੂਨ ਮੇਰੇ ਸਿਰ 'ਤੇ ਹੀ ਹੈ। ਉਹ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਿ ਜਦੋਂ ਅਸਾਂ ਸਾਰਿਆਂ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਡਾਕੇਬਾਜ਼ਾਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਸਾਰੇ ਮਕਾਨ ਉੱਤੇ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰੇ ਭਰੀਆਂ ਬੰਦੂਕਾਂ ਦੇ ਪਹਿਰੇ ਲਾ ਦਿਤੇ ਅਤੇ ਨਾਕਿਆਂ ਉਤੇ ਬੰਬਾਂ ਵਾਲੇ ਖੜੇ ਕਰ ਦਿੱਤੇ, ਫੇਰ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਾਂ ਕਸ ਲਈਆਂ ਅਤੇ ਲੱਗੇ ਉਸ ਨੂੰ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ। ਮਤਲਬ ਤਸੀਹੇ ਦੇਣ ਦਾ ਇਹ ਸੀ ਕਿ ਸਾਨੂੰ ਮਾਲ ਰੱਖਿਆ ਦੱਸੇ ਅਤੇ ਖ਼ਜ਼ਾਨੇ ਦੀਆਂ ਕੁੰਜੀਆਂ ਸਪੁਰਦ ਕਰ ਦੇਵੇ। ਇਹ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਬੜਾ ਹੀ ਮਾਲਦਾਰ ਤੇ ਨਕਦੀ ਵਾਲਾ ਸੀ। ਪਰ ਉਸ ਢੀਠ ਨੇ ਇਕੋ ਹੀ ਨਾਂਹ ਫੜ ਲਈ। ਕੁਛ ਨ ਦੱਸੇ। ਮੈਂ ਫੇਰ ਤਜਵੀਜ਼ ਦੱਸੀ ਆਪਣੇ ਸਾਥੀ ਡਾਕੂਆਂ ਨੂੰ ਕਿ ਇਹ ਇਉਂ ਨਹੀਂ ਦੱਸਦਾ, ਇਸ ਦੇ ਗਲੇ ਦੀ ਘੰਡੀ ਉਤੇ ਛੁਰੀ ਰਖੋ, ਫੇਰ ਦੱਸੇਗਾ। ਛੁਰੀ ਰੱਖੀ ਗਈ, ਪਰ ਉਹ ਫੇਰ ਭੀ ਕੁਝ ਨਾ ਦੱਸੇ। ਮੈਂ ਕਿਹਾ, 'ਛੁਰੀ ਫੇਰੋ ਇਸ ਦੀ ਘੰਡੀ 'ਤੇ।' ਛੁਰੀ ਫੇਰੀ ਗਈ, ਅਜੇ ਭੀ ਕੁਝ ਨ ਦੱਸੇ। ਮੈਂ ਹੋਰ ਡੂੰਘੀ ਛੁਰੀ ਗਲੇ 'ਤੇ ਫੇਰਨ ਲਈ ਵੰਗਾਰਨ ਕੀਤਾ, ਪਰ ਉਸ ਨੇ ਇਕੋ ਚੁਪ ਵਟ ਲਈ। ਮਰਨਾ ਮਾਂਡ ਲਿਆ, ਪਰ ਧਨ ਹੱਥੋਂ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਣ ਦੀ ਮਥ ਲਈ। ਇਉਂ ਮੁੜ ਮੁੜ ਕੇ ਛੁਰੀ ਫਿਰਦਿਆਂ ਫਿਰਾਉਂਦਿਆਂ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਨਿਕਲ ਗਈ ਅਤੇ ਆਨਨ ਫ਼ਾਨਨ ਹੀ ਕਤਲ ਹੋ ਗਿਆ, ਜੋ ਮੇਰੇ ਪੈਰੋਂ ਹੋ ਗਿਆ। ਕੇਸ ਕਤਲ ਤੇ ਡਾਕੇ ਦਾ ਸਾਡੇ 'ਤੇ ਚਲ ਪਿਆ। ਹੱਥ ਭੀ ਕੁਝ ਨ ਆਇਆ।

"ਮੈਂ ਏਥੇ ਆਪ ਨੂੰ ਇਕ ਗੱਲ ਪਰਗਟ ਕੀਤੇ ਬਿਨਾਂ ਨਹੀਂ ਰਹਿ ਸਕਦਾ ਕਿ ਅਸਾਡਾ ਕਾਜ਼ ਕਿਉਂ ਫ਼ੇਅਲ ਹੋਇਆ। ਬੜਾ ਉਪਕਾਰ ਭਰਿਆ ਪਵਿੱਤਰ ਕਾਜ਼ ਸੀ। ਇਸ ਨੇ ਕਦੇ ਫ਼ੇਅਲ ਨਹੀਂ ਸੀ ਹੋਣਾ। ਫ਼ੇਅਲ ਸਿਰਫ਼ ਇਸੇ ਕਰਕੇ ਹੋਇਆ ਕਿ ਮੇਰੇ ਵਰਗੇ ਪਾਪੀ ਪੁਰਸ਼ (ਮੈਂ ਇਕ ਨਹੀਂ, ਹੋਰ ਭੀ ਕਈ ਹੋਣਗੇ) ਇਸ ਮੂਵਮੈਂਟ (Movement) ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਲ ਹੋ ਗਏ ਸਨ ਅਤੇ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਉਪਦ੍ਰਵ ਪੁਲੀਟੀਕਲ ਡਾਕਿਆਂ ਵਿਚ ਇਕੜ ਦੁਕੜ ਨਹੀਂ, ਕਈ ਹੋ ਗਏ ਹੋਣਗੇ।

"ਪਰ ਮੈਨੂੰ ਹੋਰਾਂ ਦੀ ਕੀ ਪਈ, ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਦੀ ਪਈ ਹੋਈ ਹੈ। ਉਹ ਜਿਹੜੀ ਛੁਰੀ ਉਸ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦੇ ਗਲੇ 'ਤੇ ਫਿਰੀ ਸੀ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਓੜਕ ਉਸ ਦੀ ਜਾਨ ਕੱਢ ਲਈ, ਓਹੀ ਛੁਰੀ ਹੁਣ ਮੇਰੇ ਗਲੇ 'ਤੇ ਭੀ ਫਿਰੇਗੀ। ਆਪਣੇ ਅਮਲਾਂ ਦਾ ਹਿਸਾਬ ਜ਼ਰੂਰ ਹੱਥੋ ਹੱਥੀ ਦੇਣਾ ਪੈਂਦਾ ਹੈ। ਕਈ ਐਥੇ ਦੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ, ਕਈ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ। ਕਈ ਦੋਹੀਂ ਥਾਈਂ ਐਥੇ ਓਥੇ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਮੈਨੂੰ ਹੰਜੀਰਾਂ ਦੀ ਬਿਮਾਰੀ ਐਸੀ ਲਾਹੱਕ ਹੋਈ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਗਲੇ 'ਤੇ ਲੱਖ ਲੱਖ ਛੁਰੀ ਫਿਰ ਰਹੀ ਹੈ। ਲੱਖ ਛੁਰੀਆਂ ਦੇ ਡੰਗ ਵਾਲਾ ਦਰਦ ਮੇਰੀ ਗਰਦਨ 'ਤੇ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ। ਐਸੀਆਂ ਪੀੜਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ ਕਿ ਦਿਨ ਰਾਤ ਤੜਫਾਉਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਨਾ ਜਾਨ ਨਿਕਲਦੀ ਮੁਕਦੀ ਹੈ, ਨਾ ਇਕ ਖਿਨ ਮਾਤਰ ਭੀ ਭਿਅੰਕਰ ਤਕਲੀਫ਼ ਹਟਦੀ ਹੈ। ਉਪਰੋਂ ਸਭ ਤੋਂ ਬੜੀ ਤਕਲੀਫ਼ ਹੁਣ ਕੁਝ ਦਿਨਾਂ ਤੋਂ ਇਹ ਭਿਆਨਕ ਸ਼ਕਲ ਦਿਖਲਾ ਰਹੀ ਹੈ। ਓਹੀ ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ, ਜਿਸ ਦੇ ਗਲੇ ਉਤੇ ਮੈਂ ਛੁਰੀ ਫਿਰਵਾਈ ਸੀ, ਬਿਕਰਾਲ ਪ੍ਰੇਤ ਦੀ ਸ਼ਕਲ ਵਿਚ ਮੇਰੇ ਸਾਹਮਣੇ ਖੜਾ ਮੈਨੂੰ ਡਰਾਉਂਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ, ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੇਰੀਆਂ ਡਾਡਾਂ ਨਿਕਲ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਤਾਈਂ ਮੁੜ ਨਹੀਂ ਆਇਆ, ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪੰਜ ਪੰਜ ਮਿੰਟ ਪਿਛੋਂ ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਡਰਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪੱਕ ਪ੍ਰਤੀਤ ਹੋ ਗਈ ਕਿ ਭਜਨ ਦੇ ਪ੍ਰਤਾਪ ਨਾਲ ਉਹ ਆਉਣ ਤੇ ਡਰਾਉਣ ਤੋਂ ਪਰੇ ਭੱਜ ਗਿਆ ਹੈ। ਆਪ ਗੁਰੂ ਕੇ ਭਜਨੀਕ ਪੁਰਸ਼ ਹੋ। ਮੈਨੂੰ ਤਾਂ ਪਹਿਲਾਂ ਹੀ ਭਾਰੀ ਯਕੀਨ ਸੀ, ਪਰ ਹੁਣ ਭਾਰੀ ਭਰੋਸਾ ਬਝ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਦੇ ਤੁਫ਼ੈਲ ਮੇਰੀ ਭੀ ਬੰਦ-ਖਲਾਸੀ ਹੋ ਜਾਵੇਗੀ।"

ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਇਹ ਅਤਿ ਦੁਖੀ ਦਸ਼ਾ ਦੇਖ ਕੇ ਮੈਨੂੰ ਉਸ ਦੇ ਉਪਰ ਬੜਾ ਤਰਸ ਆਇਆ। ਮੇਰਾ ਜੀਉ ਕਰੇ ਕਿ ਇਸ ਨੂੰ ਭਜਨ ਗੁਰ-ਮੰਤ੍ਰ ਦੱਸ ਦੇਵਾਂ, ਪਰ ਗੁਰਮਤਿ ਅਸੂਲ ਦੀ ਹੁਕਮ-ਅਦੂਲੀ ਹੋ ਜਾਣ ਦੇ ਕਾਰਨ ਦਸਣੋਂ ਡਰ ਆਉਂਦਾ ਸੀ। ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਐਸਾ ਗੁਰਮਤਿ ਵਿਰੁੱਧ ਕੋਈ ਕੰਮ ਨਹੀਂ ਕੀਤਾ ਗਿਆ। ਮੈਨੂੰ ਇਹ ਪੱਕਾ ਯਕੀਨ ਸੀ ਕਿ ਐਸ ਵੇਲੇ ਨਾਮ ਹੀ ਇਸ ਦੀ ਸਹਾਇਤਾ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਨਾਮ ਮਿਲੇ ਤਾਂ ਕਿਵੇਂ ਮਿਲੇ। ਪੰਜਾਂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਦਾ ਸੰਗਮ ਸਮਾਗਮ ਜੇਲ੍ਹ ਵਿਚ ਬਝ ਨਹੀਂ ਸਕਦਾ। ਮੈਨੂੰ ਇਕੱਲੇ ਨੂੰ ਭਜਨ ਦੱਸ ਦੇਣ ਦਾ ਹੁਕਮ ਨਹੀਂ। ਓੜਕ ਮੈਂ ਉਸ ਨੂੰ ਪੁੱਛਿਆ ਕਿ ਤੁਸਾਡੇ ਆਰੀਆ ਮੱਤ ਵਿਚ ਆਰੀਆ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਰਸਮ ਅਦਾ ਕਰਨ ਸਮੇਂ ਕੋਈ ਭੀ ਭਜਨ ਤੁਸਾਡੇ ਤਨ ਦਾ ਤੁਸਾਨੂੰ ਦਸਿਆ ਹੋਣਾ ਹੈ। ਉਸੇ ਹੀ ਨਾਮ ਦਾ ਭਜਨ ਕਰੋ। ਸ਼ਾਇਦ ਆਪ ਦੇ ਸੰਕਟ ਕੱਟੇ ਜਾਣ।

ਮੇਰੇ ਇਤਨਾ ਕਹਿਣ ਪਰ ਉਹ ਕੁਝ ਮਿੰਟਾਂ ਲਈ ਗੁੰਮ ਹੋ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅੱਖੀਆਂ

ਮੀਚ ਲਈਆਂ। ਓੜਕ ਅੱਖਾਂ ਖੋਲ੍ਹੀਆਂ ਤੇ ਸਿਰ ਫੇਰਿਆ ਅਤੇ ਬੜੀ ਹੀ ਔਖ ਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਨਾਲ ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਬਾਨ ਵਿਚੋਂ ਮਸਾਂ 'ਹੇ ਈਸ਼ਵਰ' ਹੀ ਨਿਕਲਿਆ। ਓਹ ਫੇਰ ਰੋ ਕੇ ਦੱਸਣ ਲਗਿਆ ਕਿ ਮੈਂ ਖ਼ੂਬ ਅੰਤਰ ਧਿਆਨ ਹੋ ਕੇ ਦੇਖ ਲਿਆ ਅਤੇ ਯਤਨ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਕਿਵੇਂ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਮੈਨੂੰ ਦਸਿਆ ਜਾਂ ਆਪੇ ਦ੍ਰਿੜ੍ਹ ਹੋਇਆ ਮੰਤ੍ਰ ਲੈ ਸਕਾਂ। ਮੇਰੀਆਂ ਬਹੁਤ ਕੋਸ਼ਸ਼ਾਂ ਨਾਲ ਮਸਾਂ ਇਕ ਵਾਰ ਹੀ ਮੈਂ ਮੂੰਹੋਂ ਇਸ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕਰ ਸਕਿਆ ਹਾਂ, ਪਰ ਬਸ ਹੋ ਗਈ। ਭਾਈ ਸਾਹਿਬ ਜੀ, ਐਸ ਵੇਲੇ ਜੋ ਅਤਿ ਕਠਨ ਅਤੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਤੋਂ ਮੁਸ਼ਕਲ ਔਕੜ ਮੇਰੇ ਦਰਪੇਸ਼ ਹੈ ਉਹ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਮੇਰੇ ਮੂੰਹੋਂ ਨਾਮ ਨਹੀਂ ਨਿਕਲ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਪੱਕ ਜਾਣੋ ਕਿ ਜਿਸ ਨੇ ਸਾਰੀ ਉਮਰ ਪਾਪ ਹੀ ਪਾਪ ਕਮਾਏ ਹੋਣ ਉਸ ਨੂੰ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡੀ ਸਜ਼ਾ ਇਹੋ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਨਾਮ ਨ ਜਪ ਸਕੇ। ਸੋ ਮੈਂ ਤਾਂ ਉੱਕਾ ਹੀ ਅਸਮਰਥ ਹਾਂ ਕੋਈ ਨਾਮ ਉਚਾਰਨੇ ਤੋਂ। ਮੈਨੂੰ ਚਾਰ ਚੁਫੇਰਿਓਂ ਗੁਰਜਾਂ ਪੈਂਦੀਆਂ ਹਨ। ਹੁਣ ਮੇਰਾ ਇਕੋ ਹੀ ਬਚਾਉ ਹੈ ਅਤੇ ਇਹੋ ਹੀ ਮੇਰੇ 'ਤੇ ਵੱਡਾ ਉਪਕਾਰ ਹੈ, ਉਹ ਇਹ ਕਿ ਮੈਂ ਪਾਪੀ ਤੋਂ ਤਾਂ ਕੁਝ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ, ਆਪ ਕਿਰਪਾ ਕਰ ਕੇ ਮੇਰੇ ਸਾਰੇ ਕੀਤੇ ਗੁਨਾਹਾਂ ਦਾ ਕਫ਼ਾਰਾ ਆਪਣੀ ਅਰਦਾਸ ਦੁਆਰਾ ਕਰਵਾਓ। ਮੇਰੇ ਨਮਿਤ ਇਤਨੀ ਹੀ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋ ਕਿ ਮੇਰੀ ਜਾਨ ਹੁਣ ਪਿੰਜਰੇ ਵਿਚੋਂ ਨਿਕਲ ਜਾਵੇ ਅਤੇ ਮੈਂ ਇਸ ਕਾਰਨ ਦੁਖ ਵਿਚੋਂ ਬਚ ਜਾਵਾਂ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਪਤਾ ਨਹੀਂ ਕਿਤਨੇ ਦਿਨ ਹੋਰ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਲਮਕਦਾ ਰਹਾਂਗਾ। ਤੁਸਾਡੀ ਗੁਰੂ-ਘਰ ਦੀ ਅਰਦਾਸ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਬਚਾਅ ਸਕਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਮੇਰੀ ਸਹਾਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਨਹੀਂ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਠਿਕਾਣਾ ਕੁਛ ਨਹੀਂ। ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਕੀਤੇ ਕਿਲਵਿਖਾਂ ਪਾਪਾਂ ਦੇ ਹਾਲ ਨੂੰ ਖੋਲ੍ਹ ਕੇ ਦੱਸ ਚੁਕਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਪੂਰਨ ਪਸਚਾਤਾਪ ਕਰਦਾ ਹਾਂ। ਪ੍ਰਾਸਚਿਤ ਕਰਨ ਖ਼ਾਤਰ ਹੀ ਮੈਂ ਆਪ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਪਾਸ ਬੁਲਾਇਆ ਹੈ। ਮੈਨੂੰ ਪੱਕਾ ਯਕੀਨ ਹੈ ਕਿ ਆਪ ਹੀ ਮੈਨੂੰ ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਡਾਓਗੇ। ਆਪ ਦੇ ਆਉਣ ਨਾਲ ਹੀ ਅੱਧੇ ਘੰਟੇ ਤੋਂ ਮੈਂ ਬੜਾ ਸੁਖੀ ਹਾਂ ਅਤੇ ਓਹ ਪ੍ਰੇਤ ਮੈਨੂੰ ਡਰਾਉਣੋਂ ਹਟ ਗਿਆ ਹੈ। ਮੇਰੀ ਨਮਿਤ ਆਪ ਅਰਦਾਸ ਕਰੋਗੇ ਤਾਂ ਮੇਰਾ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਪਾਂ ਤੋਂ ਜ਼ਰੂਰ ਹੋ ਜਾਵੇਗਾ।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਘਿਗਿਆ ਕੇ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕਰਦੇ ਦੀਆਂ ਘਗਾਂ ਬੈਠ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਉਹ ਬੇਹੋਸ਼ ਹੋ ਗਿਆ। ਏਤਨੇ ਨੂੰ ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਜਾਣ ਲਈ ਆ ਗਿਆ। ਅਤੇ ਮੈਨੂੰ ਲੈ ਕੇ, ਮੇਰੇ ਬਲਾਕ ਵਿਚ ਮੇਰੀ ਕੋਠੀ ਵਿਚ ਮੈਨੂੰ ਛਡ ਆਇਆ। ਮੈਂ ਆਪਣੇ ਬਲਾਕ ਵਿਚ ਪੁੱਜਣ ਸਾਰ ਹੀ ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਦੇ ਖੜੋਤਿਆਂ ਸਭ ਨਾਲ ਦੇ

ਸੱਜਣਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਰ ਕੇ ਬਿਨੈ ਕੀਤੀ ਕਿ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਦੀ ਨਮਿਤ ਅੱਜ ਸਾਰੀ ਰਾਤ ਸਭ ਨੇ ਸ੍ਰੀ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦੇ ਜਿਤਨੇ ਅਖੰਡਪਾਠ ਹੋ ਸਕਣ, ਕਰਨੇ। ਘੱਟ ਤੋਂ ਘੱਟ ਇਕ ਪਾਠ ਸੁਖਮਨੀ ਸਾਹਿਬ ਦਾ ਜ਼ਰੂਰ ਕਰੋ। ਸੋ ਉਹ ਸਾਰੇ ਹੀ ਜੁਟ ਗਏ। ਮੈਂ ਭੀ ਅੰਦਰ ਪੁਜ ਕੇ ਜੁਟ ਗਿਆ ਅਤੇ ਅਰਦਾਸ ਬੇਨਤੀਆਂ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ। ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਉਸ ਦੀ ਹਾਲਤ ਦੇਖ ਕੇ ਉਸ ਨਾਲ ਸਾਰੇ ਸਿੱਖਾਂ ਦੀ ਹੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਕਰਾ ਦਿੱਤੀ।

ਇਸ ਤੋਂ ਅਗਲੇ ਦਿਨ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਚਲਾਣਾ ਕਰ ਗਿਆ। ਸੂਰਜ ਚੜ੍ਹਦੇ ਹੀ ਮੇਰੇ ਪਾਸ ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਨੱਸਾ ਆਇਆ ਅਤੇ ਆਉਂਦਾ ਹੀ ਦੱਸਣ ਲੱਗਾ ਕਿ ਇਹ ਬੜਾ ਮੁਅਜਜ਼ਾ ਹੋਇਆ ਆਪ ਦੀ ਮੁਲਾਕਾਤ ਦਾ। ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਆਰਾਮ ਵਿਚ ਪਿਆ ਰਿਹਾ। ਉਸ ਨੂੰ ਕੋਈ ਤਕਲੀਫ਼ ਨਹੀਂ ਹੋਈ। ਨਾ ਹੀ ਉਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰੇਤ ਨੇ ਤੰਗ ਕੀਤਾ। ਤੰਗ ਕੀ, ਉਹ ਮੁੜ ਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਡਰਾਉਣ ਆਇਆ ਹੀ ਨਹੀਂ। ਇਹ ਗੱਲ ਉਥੋਂ ਦੇ ਪਹਿਰੇਦਾਰ ਆਪਣੀ ਜ਼ਬਾਨੀ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਦਿਨ ਚੜ੍ਹਦੇ ਨੂੰ ਉਹ ਪ੍ਰਾਣ ਤਿਆਗ ਗਿਆ। ਇਹ ਗੱਲ ਦੱਸ ਕੇ ਸੁਪ੍ਰਿੰਟੈਂਡੈਂਟ ਚਲਦਾ ਲੱਗਾ। ਅਸੀਂ ਸਾਰਿਆਂ ਨੇ ਉਸ ਦੇ ਚਲਾਣੇ ਨਮਿਤ ਅੰਦਰ ਬੈਠਿਆਂ ਨੇ ਫੇਰ ਅਰਦਾਸ ਕੀਤੀ। ਇਉਂ ਕੇਹਰ ਸਿੰਘ ਦਾ ਬਿਰਤਾਂਤ ਹੈ ਅਤੇ ਜਮ-ਤ੍ਰਾਸ ਦੀ ਗਵਾਹੀ ਅੱਖੀਂ ਦੇਖੀ ਪਰਤੱਖ ਹੈ।

(ਅਣਡਿੱਠੀ ਦੁਨੀਆ ਪੁਸਤਕ ਵਿਚੋਂ ਧੰਨਵਾਦ ਸਹਿਤ)